

Hind 25 senti.

KÕIGI MAADE TÖÖLISED, ÜHINEGE!

SOTSIALISTLIK

VÖITLUS

RENNING: Kodanlise majanduse pankrott Eestis ja tööliikumine

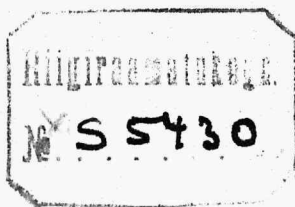
ALTER: Toimingusse

LEICHTER: Kas kriis möödub

Eesti majandusliku ülesehituse plaan

Ringvaade

Kirjandust

SOTSIALISTLIKU TEOORIA JA PRAKTIKA AJAKIRI

2 (8) — 1933/34

II aastakäik

Kodanlise majanduse pankrott Eestis ja töölisliikumine.

I.

Tööstusliku proletariaadi seisukoht Eesti ühiskonnas on haruldaselt ebasoodus.

Palgavõitluseks on tema jõud väike ning klassivõitluses ta jääb isoleerituks.

„Odav tööjõud on meie relv“ — nii kirjutas „ERK'is“ toimetaja mag. E. Kant, — ja nii tunnevad ka laiemad mitte-proletaarlised massid, kui neil üldse on aimu tööstuse tähtsusest.

Meie „edumeelse“ väikekodanluse leeris, — nimelt tööerakonna kandis oli omal ajal kaunis populaarne mõte, et tööstust Eestis üldse tarvis ei ole — ilma tööstuseta kestaks agraarriigi väikekodanline idüll segamatult edasi, kuna teiste riikide tööstuslik areng pidi tegema häid hindu meie põllumajandussaadustele.

Need olid meie kodanluse kuldsed ajad, kus pärast 1924. a. kriisi meie majanduselu stabiliseerus põllumajandusliku ekspordi alusel ning ekspordipõllumajanduse erakond — põllumeestekogud — elas veel rahu ja sõpruses uusperemeeste erakonnaga, kelledele oli veel välja jagada maad ja raha, ning need mõlemad erakonnad sobisid päris hästi linnakodanlusega.

Üksvahe võis paista, et ka töölis- ja sotsialistlik partei on selle idüllil lahutamatu osa: Rei valitsuse lahkumise ajal kirjutas üks suurkodanluse häälekandja tunnustavalt, et see valitsus ajas riigiasju päris „korrektselt“ ja koguni „korrektsemalt kui mõnigi teine valitsus“.

Selle valitsuse tegevuse viljaks töölislekkonnale oli paar sotsiaalseadust, kuid — „odav tööjõud on meie relv“ — see põhimõte jäi püsima, ning tööliste jõu väljakurnamine jäi meie majandusliku tarkuse a'ks ja o'ks.

Parata ei olnud midagi — tööstuse tehniline alus on nõrk — olukord sunnib! Pealegi mitte-proletaarsetele kihtidele tundus, et vabamajandus on tõesti kuldne asi: elutase oli tõusmas, — mille eelduseks oli ühelt poolt tehniline areng ning toodangu suure-

nemine maailmamajanduses, mis mõjutas ka Eesti ostja tarvidusi ja maitset, — ja teiselt poolt soodus konjunktuur põllumajandussaaduste turul — ja välislaenuid.

Ainult töörahvas, eriti tööstuslik töölislekkond, ei saanud maitsta selle „õitsengu“ vilja. Tema viletsusel ei olnud näha lõppu ega piiri — kuni lõpuks selle viletsuse vari langes ka kogu rahva peale.

1929. a. septembris, 1½ kuud enne suurt krahhi New-Yorgi börsil, millega algas maailmakriis, — tõstis Strandmanni valitsus tollid tekstiilisaaduste peale. See oli — meie kodanluse majanduse esimene „memento mori“.

Rahva instinkt taipas olukorra tõsidust täiel määral, — nagu hiljem kroonikukutamise puhul. Rahva teadvusse tungis mõte, et meie majandus püsib — mitte ainult tööliste, vaid ka tarvitaja armul ja arvel.

Siis tuli maailmakriis ja purustas kõik illusioonid.

Põllumajandusekspordi rahalisele langusele seltsis hiljem ekspordi langus hulgalt, ja tööstusekspordi kokukuivamine oli katastroofiliselt järsk. Meie majanduskeha mõlemad jalad osutusid savisteks, ja lapsik oli nende lootus, kes arvasid, et savistel jalgadel ei tohi küll kolossid püsida, aga meie väike agraarriik on majanduslikult (ja poliitiliselt) suurriikidest ikka „tervem ja kindlam“.

Järgnes linna- ja maakodanluse tige võitlus, — taheti päästa end teise kulul, ja selles lootusetus võitluses lödveneski arusaamine parteide ja valijate, suurkodanluse ja väikekodanluse vahel. Elu muutus iga päevaga raskemaks — kuid erakondlikust võitlusest Toompeal paranemist loota ei olnud.

Loodeti vähemalt seda, et Toompeal hoitakse krooni. Hetkeks võis paista, et töölislekkonna isoleerimisele on tulemas lõpp: väga laiad massid nägid sotsialistides oma huvide kaitsjaid —

ja see oli tõesti harukordne juhus rahva mõtlemine viia uutele teedele.

Võitlus krooni eest õnnestas paramatult kodanlise majanduse aluseid Eestis. Sel lihtsal põhjusel, et „vabamajandusele“ oli kroonikukatamist, — s. o. kontrollimatut soodustust palgalise ja tarvitaja arvel — vaja kui õhku, ja kui seda ei antud, siis pidi riik — majanduse juhtimise oma kätte võtma.

Kui kodanlus seda taipas, ta kukutas valitsuse ja krooni. Rahva instinkt ütles, et — asjad on nüüd lõpulikult sassis; ja rahva ärevus oli sügav ja üldine, nagu revolutsiooni päevadel. Mida väärt on see „vabamajandus“, kui ta võib „edasi sammutada“ vaid siis, kui rahva elutase langeb, — see äratundmine pidi tekkima rahva hinges, ja sotsialistide kohus oli — rahva teadvust vastavalt vormida.

Seda ei tehtud — ja sellest ajast peale läksid sündmused oma rada, ilma et sotsialistlik partei saaks neid takistada või koguni juhtida. Kodanlus fašiseerus, — tööliskond tõmbus tagasi ning osalt fašiseerus ka.

2.

Igal fašistlikul liikumisel on sotsialistlikke komponente — nii ideoloogias kui poolehoidjaskonnas; Eestis veel eriti.

Saksamaal võidi veeretada vastutust kriisi eest kapitalismi õlgadelt Versailles'i rahulepingule ning „marksistlikule“ Weimari vabariigile. Meil kitsikuse ja lootusetu allamineku üldine tunne juhitakse „erakondade vastu“, — kuid rahva tõusev viha tõukab meie fašismi juhte päris anarhistlikkude loosungite poole, mingisuguse primitiivse kommunismi poole, mille mõte seisab selles, et võtta raha neilt, kellel on ja välja jagada neile, kellel ei ole.

Kuid meie kiire fašiseerumisprotsessi sügavam põhjus on — tungis ennast lahti raputada senisest väljakannatamatust olukorrast.

Ei ole ime, et just tööliskond, — millel meie oludes ei ole ju midagi kaotada — otsib paranemise väljavaadet seal, kus seda pakutakse.

Sotsialistlik partei ei suutnud sisen-

dada tööliskonda usku, et ta võtab täna-homme võimu oma kätte ning teeb elu lahedamaks. Sotsialistlik partei ei viinud tööliskonda tema isoleeritud seisukohast välja, kus iga tõsine võitlus oma olukorra paranemise eest — rääkimata veel võitlusest sotsialismi eest — oli lootusetu.

Sotsialistlik partei ei astunud rahva vaesema enamuse etteotsa, juhtides selle ärkava viha kodanlise majanduskorra vastu, — ja nii kujuneski olukord, kus osa tööliskonna aktiivsemaid elemente tunneb ennast, olgugi petlikult, rahva celväena — fašistliku lipu all.

3.

Oktoobri rahvahäletuse ajal kaotas sotsialistlik partei juba neid positsioone, mida ta võitis kroonikukatamise ajal.

Endise põhiseaduse kaitsmise ja kaitseseisukorra toetamise tõttu muutus selgusetuks vahe tema ja kodanliste erakondade vahel, vaid ta võttis enda peale ka vastutuse senise olukorra eest, — pani sellele nõnda-ütelda oma ziro peale.

Siiski majanduslikkude küsimuste esile nihutamine võis rahvale teha selgeks, milles seisab see vahe, võis töötavate hulkade viha juhtida õige süüdlase — kapitalistliku majanduskorra vastu.

See ülesanne oli seda kergem, et majanduselu ise arenes staadiumi, kus üleminek sotsialismile muutub paratamatuks, nii et teoreetilise propaganda aset pidi täitma palju kiiremini mõjuv — praktiliste abinõude kättevõitmine.

Kapitali väljavool välismaale ja aktsiaseltside, — eriti tööstuse kontroll — need küsimused olid ülestõstatud õieti elu enda poolt. Ja elu trumpas partei üle: kodanline valitsus võttis algatuse oma kätte. Tõsi küll, tööstuse kontrolli küsimus on ikka veel lahendamata ning selle oodatav lahendus — kontrolli usaldamine kaubandus-tööstuskoja kätte — on vaid irvitamine küsimuse üle. Kuid nii või teisiti, riigikogu sotsialistlik rühm ei tülitsetanud valitsusega nende küsimuste lahendamise sisu ja tempo pärast.

Juba nende küsimuste puhul selgus, et partei juhtimise kohanemine muutunud olukorrale ei ole kerge asi.

Hulkade liikumist võidakse juhtida siis, kui neile selgitatakse, jah sugereeritakse teatud mõtteid ja lööksonu, kui neile näidatakse süüdlasi — ning juhitakse kätte tee oma olukorra parandamiseks.

Hulkade koolitamine välisparlamentaarsete surve avaldamiseks osutub sotsialistlikule parteile kahekordselt tähtsaks ülesandeks: ainult nii võib ta imponeerida oma vastastele — ning ainult nii on temal lootus hulki juhtida.

Sügava käärimise aegadel ka demokraatia piirides ei rahuldu hulgad vaid hääletamisega, — ning mitte ainult hääletajatena vajavad nende poolehoidu poliitilised parteid. Seda enam aegadel, kus demokraatlik kord ise satub küsimusmärgi alla.

Fašistlike parteide tugevus seisabki organisatsiooniliselt suurelt osalt — parlamentaarsete traditsiooni puudumises, mille tõttu nad kujunevad oma võimuvõitluse ajal massiparteideks sõna otseses mõttes. Ka töölisparteisid ei ähvarda parlamentaarsete degenererumise hädaoht, kuna nende taga seisavad tööliste massilised ametiühingulised organisatsioonid.

Paraku meil on see asi teisiti. Tööliste organiseerumine on väga puudulik ning massiliste aktsioonide korraldamine õieti algastmes. Partei ümberorienteerumine massitööle nõuab aga aega — kuid sündmuste areng on väga kiire. Selles võib olla peitubki praeguse olukorra traagika sotsialistliku liikumise seisukohalt.

Sotsialistliku partei valimisvõitlus omavalitsuste valimistel jaanuaris ei erinenud hoo ega meetodite poolest tavalisest parlamentaarsete ajajärgu valimisvõitlusest millegagi. Valimiste tulemustest selgus vastuvaidlematult, et tööstuslik tööliskond ei näe sotsialistlikus parteis oma soovide teostajat. Partei taha jäi vaid maa valijaskond ning need linna kihid, mis on tavaliselt juhitud proletariaadi poolt sotsialistliku partei kaudu. Meil läksid nende teed lahku — ja väga paradoksaalsel viisil.

Selles olukorras tuli Eesti Sotsia-

listlik Tööliste Partei kokku oma VIII kongressiks.

See kongress pidi kujunema partei ümberorienteerumise esimeseks momendiks, — n. ö. avamänguks. Kongressi päevakorda oli nimelt võetud „partei lähem töökava“ — aktsioonprogramm, mis pidi töötavale rahvale näitama õige tee tema hädade võitmiseks ning sellega asetama partei töötava rahva etteotsa.

Kuid kongressile esitati kaks oluliselt lahkuminevat aktsioonprogrammi varianti ning veel enne, kui asuti selle küsimuse arutamisele, kujunes vahakord tiibade vahel äärmiselt teravaks ning kongressi äkilise lõpu tõttu vastav otsus jäi tegemata.

Mõlemad variandid on partei ja Töölisühingute Keskliidu vahelise toimkonna töövili, kus vaated mitme küsimuse kohta lihevad teravalt lahku, — ja nimelt ideoloogilise külje kui ka majandusplaanis sisu kohta.

4.

Keskkomitee nimel esitatud variant lähtus seisukohalt, et Eesti „raskused“ on tingitud maailmakriisist, miline paraku paljastas ka „Eesti majanduse puudusi“.

See käsitlus ei ole kõigepealt kooskõlas Eesti majandusliku tegelikkuse analüüsiga. Eesti kriis ei ole tingitud mitte ületoodangust, vaid alatoodangust, nimelt — maa puudulikust industrialiseerimisest, ja sellisena ta on maailmakriisist hulga vanem. Seda seisukohta on juba ammugi põhjendanud Mihkel Martna — ning kodanlikes leeris sisuliselt samal seisukohal asub kaaluvam majandusteadlane prof. N. Kõstner.

Teiseks tumestab sarnane käsitlus praegust olukorda Eestis, mis on üleminekuks sotsialismile praegu majanduslikult täiel määral küps ja nimelt teistsugustel põhjustel, kui Lääne-Euroopa või Ühendriikide majandus, — tootmisaparaadi enda kriisi tõttu (mitte ainult kaubandusliku ringvoolu ummistumise tõttu).

Kolmandaks sisondatakse sellega rahva hingesse fatalismi, viiakse mõttele, et olukord meil paraneb maailmakriisi möödudes, mis on juba lausa hädaohtlik illusioon: maailma-

kriisi lõpp paljastaks halastamatult meie võistlusvõime nõrkuse, — kui meie enne ise ei püüa seda tõsta.

Neljandaks: maailmakriisieelne aeg oli — nagu meie kirjutise alguses juba oli juttu — Eesti rahva enamusele elutaseme tõstmise ajaks, — sellega on seletatav meie mõnede väikekodanliste kihtide illusioon, et siis asjad olid enam-vähem korras: kriis ei tulnud veel päevavalgele, seda tundis selgesti oma nahal vaid tööliskond. Sellepärast ei tohi E. Sotsialistlik Töölise Partei seda illusiooni mitte jagada, veel vähem tohib ta sellise jutuga tööliiskade ette minna.

Kokkuvõttes: puudub selgus sotsialismile ülemineku objektiivse ja akuutse paratamatuse kohta, — ja ühenduses sellega on kogu programm üles seatud „nõudmiste näol“, kusjuures jääb ebaselgeks, kes neid „nõudmisi“ hakkab täitma, — kas kodanline valitsus või sotsialistlik partei ise võimule tules. Siin aga ideoloogiline selgus on ääretu tähtis, — mis täiel määral selgub, kui asume majandusplaani küsimuste vaatlemisele.

5.

Teine aktsioon-programmi variant, mis selles numbris eraldi toodud, põhjeneb äratundmisel, et Eesti tuleb päästa tema praegusest koloniaalmaa seisukorrast. Seniajani, kui akumuleeritud kapitalid voolavad välismaale — või sisemaale jõudes ei leia endale küllalt mahutusvõimalusi, — jääb meie majandus raskesti haigeaks. Akumuleeritud kapitali tuleb rakendada Eesti majanduse võistlusvõime tõstmiseks ning kapitalide akumuleerimine tulevikus tuleb viia riikliku kontrolli alla ning osalt kindlustada riigile otseselt. See on programm, mida võib läbi viia ainult sotsialistlik partei, — ja mida tema ka suudab läbi viia, kuna see programm on kooskõlas rahva töötava enamuse tahetega ning majandusliku paratamatusega.

Nii võib paari sõnaga kokku võtta vastasrinna programmi-variandi põhi-jooned. Keskkomitee nimel esitatud variant, põhjenedes Eesti olude puudulikule analüüsile, sotsialismi para-

tamatuse alahindamisele ning üldse ebaselgele ideoloogilisele alusele, on chitatud hoopis teisiti.*)

Pearõhk on pandud „teisele maareformile“. See on ainus konkreetne osa kogu „majandusplaanis“, kus on näidatud ka need allikad, milledest võib katta „teise maareformi“ teostamise kulud. Muu osa programmist kujutab enesest lubaduste — või „nõudmiste“ kogu, kirjutatud tavalises valimisplatvormide stiilis.

Maa industrialiseerimise vajadus on puudutatud vaid üldlausetega. Eesti elektrifitseerimise teostamine on ette nähtud „valitsuse ja omavalitsuste avalikkude tööde“ korras, kuid rahalised allikad on siin jäänud leidmata.

„Sunduslik siselaenu oma varandusi välismaale viinud isikutelt“ on võetud sellesse kavva, ilma et see oleks ette nähtud mingisuguse konkreetse ülesehitustöö tuuallikana.

Teises variandis on tuuallikate näitamise põhimõte rakendatud ülesehitusplaani kui terviku ulatusel ja sellega juba väliselt erineb see variant tavalisest valimisplatvormist. Sellega on antud ka industrialiseerimise ülesandele konkreetne sisu.

Erinevus mõlema variandi vahel on tingitud esiteks sellest, et industrialiseerimine valimisvõitluse „tõmbenumbri“ ei äratanud usaldust esimese variandi koostajates, — ning ka sellest, et industrialiseerimise vältimatus jäi neile nähtavasti tumedaks.

Nende poolt on toonitatud, et programmi tuleb võtta vaid asjad, mis on 4—5 aasta jooksul teostatavad, kuna „industrialiseerimisega võib ju oodata“ — nähtavasti senikaua, kui maailmajanduse võimas ja kiire areng ajab meie majanduselu maailmakriisi lõppedes täielikku pankrotti.

Põhimõte, et Eesti industrialiseerimine peab olema riiklik, mis leidis väljenduse vastasrinna variandi elektrifitseerimise nõudmises, on esimeses variandis alla viidud — avalikkude tööde tasemele.

*) See programmikavand on avaldatud „Tõelise Kalender-Käsiraamatus“ 1934, mispärest meie seda siin ei avalda. Toim.

„Teine maareform“, mis ei ole mingi väljapääs rahva hädadest — kuna väikemaapidamine teatavasti põeb orgaanilist kriisi — on siiski tarvilik hädabõlvina praeguse terava tööpuuduse pehmendamiseks — kuid ainult eeldusel, et ühtlasi luuakse alus meie majanduse tõeliseks tugevdamiseks. Niikaugele keskkomitee variandi koostajad ei mõelnud.

Akumuleeritud ja akumuleeritavate kapitalide rakendamine riigi poolt majanduse ülesehitamiseks — ülesanne, mis meie oludes osutub praegu vältimatuks, — ei leidnud tunnustust, rääkimata sellest, et olla majandusplaani tuumaks. Aktsiapankade, kindrusseltside, suurtööstuse ja suurkaubanduse riigistamise nõudmisest on loobutud.

Sundusliku siselaenu sotsialistlikult väga tähtis põhimõte, mille ettepanek on tulnud toimkonna „vastasrinnalt“, on sisse võetud ka „enamuse“ variandi, kuid jääb seal kogu plaaniga orgaaniliselt sidumata. Seda ettepanekut hinnatud nimelt — valimiste tõmbenumbrina, mitte aga — sotsialismile ülemineku celsammuna.

Sellise laenu reaalsed väljavaated? Eeldades võimu sotsialistide käes, osutub kindlasti võimalikuks teostada sunduslikku siselaenu, kui välismaale varasid viinud isikutel on veel sissemaal varandusi. Ning ka vanade tagasitoomine on vastava surve ja teatava konjunktuuri juures teostatav. Siselaenu sunduse põhimõte ise väärrib meie oludes, kus vaba kapital ei leia endale mahutusevõimalusi kodanlisel teel, üldse erilist tähelepanu. „Vastasrinna“ variandis oli ette nähtud, et siselaenu enda ulatus on sunduse ulatusest suurem — sellega riik kindlustab erakapitalile mahutusevõimalusi, mida see muul teel ei leia.

„Enamuse“ variandi on siselaenu ettenähtud küll teise maareformi tululikkate hulgas, kuid lahus sunduslikust siselaenust, ning selle siselaenu tähtsuse ulatus jääb täiesti tumedaks, — jällegi küsimusi majandusliku — ja sotsialistliku — tähtsuse alahindamise tõttu.

Loobudes sotsialismi ülemineku

probleemi konkreetsest ülesseadmisest, mida nõuab majanduslik elu ise, jätab „enamuse“ variant täiesti kaitsmata tööstusliku töölistkonnaga huvid. Tõsi küll, tööta töölistele lubab „teise maareformi“ kava mõndagi; olgu et selgi kaval on töölistele juba vastikuks läinud „avaliikkude tööde“ maik man. Kuid tööol olevale töölistkonnale ei anna ta midagi. Tööstuse tehniline baas jääb endiseks ja ühes sellega jääb meie majanduse alusmüüriks põhimõte: „odav tööjõud on meie relv“. „Riiklikule juhtimisele“ võtmise printsiip, mis asendab riigistamise põhimõtte „enamuse“ variandis, töötab töölistele — „Globuse“ ja „Balti Puuvilla vabrik“ olukorra laienemist tervele majanduselule. Küll on ka „vastasrinna“ variandis riigistamise põhimõtte tööstuse suhtes üles seatud ettevaatlikemal kujul; kuid seda sellepärast, et variandi koostajad olid teadlikud ülesande konkreetsest ja riigistamise protsessi järkjärgulise iseloomu tarvilikkusest. „Enamuse“ variandis jääb aga sotsialism vaid — „kõrgeks sihiks“, ning „vali kontroll eramajanduse üle“ on praegu ka mitmete kodanliste erakondadele vastuvõetav — ja neilt nähtavasti loodetaksegi sotsialistliku partei „nõudmiste“ teostamist.

6.

On täiesti loomulik, et tööstuslike töölistkonnale tugenev osa parteist toetas „vastasrinna“ variandi, — seda enam, et jaanuari linnavalimistel selgus, et töölistkond väljaspool sotsialistlikke organisatsioonide parteiga enam kaasa ei sammu.

See osa jäi kongressil vähemusse. Kongressi koosseisu keerulise konstruktsiooni tõttu ei pruugi veel kongressi vähemus olla vähemuseks ka liikmeskonnas. Kuid jätame selle kõrvale. On ilmselt selge, et kui partei-kongress jaguneb peaaegu võrdselt vooludeks, siis partei sisulise — mitte ainult formaalse — ühtluse alahoidmiseks on vaja leida nende vahel koostöö võimalusi. Eriti aga välise hädahoju aegadel, kus on tarvilik liikmeskonna kõigutamatu usaldus oma juhtimise suhtes ning kus liikmes-

Toimingusse

Sotsialismil on ideoloogiline kriis. Ta ei oska otsustada majandusprobleeme, mis on esitatud praegusel ajal. Tal ei ole selget käsitust sotsialismi võimalikult teostamisest. See tuleb ta enese tahtekriisist, julgusekriisist.

Generatsiooni kriis.

Sotsialismi vana generatsioon on võidelnud tingimustes, kus sotsialismi teostamine oli ainult unistus. Kogu ta aktsioon oli kapitalistliku režiimi vastu, tugev opositsioon. Ta mentaliteet (mõtlemisviis) oli opositsiooni mentaliteet. Uus generatsioon püüab leida teid, mis viivad sotsialismi poole.

Katsugem võtta kokku tulemused, millele oleme jõudnud, ja esitada nende kaudu kaasaaja sotsialismi eelplaani saabuvaks sotsialistlikuks ühiskonnaks, majandusprogrammi ülemineku perioodiks.

1. SOTSIALISTLIK MAJANDUSPOLIITIKA.

Ülemineku perioodi iseloomustab stabiilsuse täieline puudus: kõik majanduslikud faktorid sihivad kest-

va muutuvuse poole. Produktsiooni vaatekohast *see on ka muutuv kaubanduslik produktsioon*. Tegev faktor on ühiskond: riik, omavalitsus, kooperatiiv, avalik asutus.

Vahenditaks sihiks on olevate produktiivjõudude kasustamine ja nende jõudude suurendamine. See määratlus vastab sotsialismile klassilises mõttes, kuna see produktiivsuse vaatekohast peab olema kõrgem vorm kapitalistliku režiimi kõrval. Suureneb produktsioon, suureneb ka rahvamajanduslik tulu. Mida kõrgemale tõuseb rahvamajanduslik tulu, seda enam tõuseb rahvastiku hääolu. Kõik majanduselu faktorid peavad kohalduma produktsiooni suurendamisele ja selle õiglasele jaotamisele.

Aktsiooni olulised vahendid lähtuvad neljalt järgnevalt vahendilt:

*rahandusvahendid,
maksustamisvahendid,
sotsialiseerimine,
plaanimajandus.*

Esmalt on vaja koondada need neli

konna tahte allasurumine nõrgendab löögijõudu mitmekordselt.

Kuid partei seniste juhtide poolt ei tahetud koostööd, ei tahetud leida ühist keelt ning viia parteitöö parteimassidele vastuvõetavatele teedele. Veelgi enam: ka kongressi järele on „võitjate“ toon „võidetute“ suhtes lausa haavav ning eemalõukav.

Seisame veel nende sündmuste keskel ning meil on raske kujunenud olukorda objektiivselt analüüsida.

Kuid näib nii, et ESTP, mis ametiühingulise liikumise nõrkuse ning tööliiskonna puuduliku organiseerimise tõttu kunagi ei saanud tugeneda organiseeritud massidele vennasparteidega võrdsel määral, — ei tee ka praegu, kus välisparlamentaarne jõudude vahekorid muutub palju tähtsamaks, kui häältevahekorid valimistel, mitte midagi selles suunas.

Näib nii, et rahva liikumise juhtimise nõudmine on partei senistele

juhtidele arusaamatu ja võõrastav, ja nende tähelepanu on nagu senigi juhitud — häälte hankimise probleemile.

Näib nii, et juhtiv osa sotsialistlikus parteis ei ole mitte tööstusliku tööliiskonna, vaid teiste kihtide käes.

Ilma tööliiskonna elava toetuseta on mitte ainult võitlus sotsialismi eest lootusetu, vaid muutub varjuks ka igasugune demokraatia.

Suutmata imponeerida oma vastastele, jääb sotsialistlik partei neis oludes — kodanluse mängukanniks.

Muud pääseteed siis ei ole, kui tööliiskonna intensiivsem organiseerumine sotsialismi lipu all, — selleks, et haarata Eesti rahva vasema enamus juhtimine oma kätte.

Majanduslikud eeldused on selleks küpsed, poliitilised — tuleb alles luua.

Olukord on väga raske, kuid meelt heita ei tohi: liiga palju on kaalul.

vahendit, sest edu tagab ainult kõigi nende koostis.

Rahanduspoliitika peab baseeruma finants(rahandus)-süsteemi alustamisel produktiooni tarvetele. Peab muutma põhjalikult praegune olukord, kus finantsüsteem on sõltumatu produktioonist, ja kus viimane vastab finantsvajadusi. See tähendab, et rahamärkide hulkl igal juhtumil vastaks täiesti ringkäigu nõuetele. See nõuab loomulikult taganemist kullakatte põhimõttest, kuna kuld võib olla asendatud kogu ühiskonna omandusega. See nõuab samuti krediidsüsteemi ümberkorraldust äkiliste inflatsioonide ja deflatsioonide vältimiseks, mis tekivad krediitide kuhjamisest või kokkutõmbamisest pankades või kaubanduses. Kogu finantsüsteemi kättevõtmiseks on vajalik, et emisjoniasutis ja krediiti jaotavad pääkeskkohtad oleksid sotsialiseeritud.

Märgime lõppeks, et hinnaprobleem, mis on seotud finantsprobleemiga, ei või mängida teisjärgulist osa. Võib püüda ja peab püüdma hindade stabiilsuse poole. Kuid hindade (kui tahetakse, raha) kõikumised võivad mõjustada saaduste jaotamist. Jaa, on palju vahendeid ebaõiglase jaotuse parandamiseks, samal ajal kui poleks mõistlik pikaldada produktiooni hindade pärast. Sest põhifakt on see: raha iseendast ei ole element, mis astub produktiooni. See on tööriist, kunstlik vahendaja, mis kergendab paremini produktiooni ja jaotust. Jaa, peab ikka kohaldama tööriista tööle, mitte tööd tööriistale.

Maksupoliitika, kõige laiem oma mõttes, peab püüdma koondada ühiskonna kätte osa kogu rahvamajanduslikust tulust. On peagu ükskõik, toimub see raha näol või mõnel muul kujul. Oluline on, et võidakse korraldada varasid sotsialistliku valitsuse kohustetäitmise võimaldamiseks. Ja selline rahvamajandusliku tulu suure osa sotsialiseerimine ei või olla rahvastikule tuntav ta koorma raskendamisena: eelkõike seepärast, et sotsialiseerimine samal ajal suurendab ta tulu, ja lõppeks seepärast, et saadud maksud lõppeks tulevad tagasi rahvastikule enesele.

Sotsialiseerimine. Seda peab teos-

tama suure ettevaatusega, vältimaks kogu sotsialiseerimise suurimat hädaohtu — bürokraatiat. Peab rakendada niipalju kui võimalik vabatahtliku töö põhimõtet, niihästi isiklikku kui majanduslike organisatsioonide tööd. Peab samuti vältima liialdatud tsentralisatsiooni, mis teeb administratsiooni raskeks ja takistab nägemast „relvastuse vigu“. Sotsialiseerimise iseendast veel ei teosta palgatööliste taseme tunduvalt tõusu sotsialiseeritud kätistes. Kuid ta annab ühiskonna kätte komandokõrguse.

Oleme näind nüüd, et rahamärkide levitaja ning krediidi jaotaja — pangandus — peab olema sotsialiseeritud. See on esimene komandokõrgus: see peab olema sotsialiseeritud.

Teine komandokõrgus on suurkaubandus. Vahetalitus valmistaja ja tarvitaja vahel on valdav majanduselus. Ka kõigi esmajärguliste tarbeainete suurkaubandus peab olema sotsialiseeritud.

Lõppeks tulevad tööstuse ja liiklemise suurkätised, mille sotsialiseerimine sunnib tihti vahetama nende juhtivaid isikuid, isegi kätistes, mille „omanikud“ on eksproprieeritud pankade poolt.

Väikeproduktioon ja keskproduktioon, samuti kui osa väikekaubandust (välja arvatud ühistegevus) säilitavad eraalgatuse, omanikud on samal ajal ka juhtijad. Kuid seda vabadust tuleb tugevasti piirata faktiga, et kollektiiv võtab oma kätte krediidsüsteemi, maksustamise ja suurkaubanduse. Need kolm mõjuvahendit võimaldavad oma valdajale juhtida nende elementide majanduslikku aktiivsust, ja tasandades anarhilisi tendentse, ja tõmmata neid üldliikumisse.

Plaanmajandus on majanduslike ühendite sotsialistlik täiustamine, mis teeb läbi kolm suurt aset.

Plaanmajanduse esimene aste on eri produktioonialade ja kaubandusliku ringkäigu kokkukõlastamine. Teine aste on kaubandusliku eraproduktiooni loodud produktiivjõudude lünkade täitmine, ja nimelt majandusliku aktiivsuse abil, mis ei baseeru profiidi nõudel.

Esimeses astmes tal on kitsad võimalused, kuna üleminekuperioodis nagu meie päevade kapitalistlikuski

režiimis jätkub kaubanduslik produktioon. Produktioonis on siis paratamatult alused ja tipud. „Üldproduktiooni“ tähistamine kõigi kaasnähetega ähvardab ülemineku-perioodi, samuti kui praegu kapitalism. Kõigi majanduselu harude kokkukõlastamine võib vähendada takistusi, kuid ei kõrvalda neid täielikult.

Ometi see kokkukõlastamine iseendast on määratu samm olemasolevate produktiivjõudude täieliku kasutamise poole. See kokkukõlastamine nõuab igal maal erilist põhjalikku uurimist. See võimaldab vahetult produktiivjõudude teatava suurendamise. Selle esimene efekt on nii varade valmistuse kui ka masside tarvitamisvõime samaaegne suurendamine.

Kuid need kaks suurendamist ei tarvitse olla alati tasakaalus. Produktseeritakse ometi, produktiivjõudude kasutamises tihti lüügendid kuu-luvad plaani teostamise teise astmesse. See majanduslik aktiivsus, mis enam ei ole rajatud profiidile, reguleerib majanduselu, sest see ei produtseeri *kaupu, vaid tarbeid* — aineid.

(Üleminekuperioodi majandus valmistab kohta sotsialistlikule majandusele, kuna rahvastiku olulised tarbed saavad rahuldatud produktioonilt, täpsemalt, tarbeainete produktioonilt.)

Peab teadma, et see produktiooni korraldamine nõuab samaaegset plaani rahanduses ja maksustamises, milleks vajab ühiskonna kogu aktiivsus. Ometi, produktiooniplaan ei või kujutada muud kui kogu sotsiaalse elu koondamise plaani esimest osa.

Sellise plaani valmistamisel on määratud raskusi. On selge, et võib saavutada alalisi ligikaudseid andmeid, mida õiendatakse ja parandatakse kogemustes. Kuid et lõpetada, varem peab algama.

Võtame kokku:

Sotsialistlik rahanduspoliitika kõrvaldab takistused, milled olev finantssüsteem asetab vastu produktiivjõudude kasutamisele. See on eelkõige vabanemispüüe, mis purustab ahelad, kuid mis ise ei loo.

Sotsialistlik maksupoliitika annab kollektiivi korralduse selle sotsiaal-

sete funktsioonide täitmise vahendid, kuid muudab väga vähe majandusjõudude mængus.

Sotsialiseerimine annab kollektiivile majanduselu komandokõrgused, määramata ette, mis mõttes majanduselu muutub.

Plaan on element, mis teeb viljakaks teised kolm, mis õigustab nende olemasolu. Ta ei või olla teisteta, kuid selle eneseta teised on võimatud. Plaan kasvatab varade produktiooni, kindlustab nende vahetust, annab produktiivjõududele maksimaalse kasutamise, kõrvaldab töötaolu. Plaan on kõige loovam tulemus, see sulab kokku kolme muu elemendiga selle moodustamiseks, mille nimetuseks võiks olla:

sotsialistlik majanduspoliitika üleminekuperioodis.

2. RÄHVUSVAHELISED MAJANDUSARUANDED.

Sõja ajal rahvaste omavahelise sõltuvuse teadvus taganes kodukülla mõtte eest. See on veidra fakti tulemus: rahvusvaheliste faktorite tähtsus on taganend — paljudele — oma maa faktorite varju. Maailmakriisi areng, mis on haarand kõik maad üksteise järel, on näidand rahvusvaheliste faktorite suurt tähtsust.

Oli loomulik, et sotsialistid said üksikasjaliselt teadlikeks rahvusvahelise korra majandusfaktoreist, ja on tulnud ilmsiks teatud liialdus. Nii tihti sotsialistidelt leidub arvamusi, nagu tõelikkude arstimit kriisi vastu ei võiks leiduda mujal kui rahvusvahelises liitudes: rahvusvaheline sөproduktiooni organisatsioon, rahvusvaheline õiglase kullajaotus, esmajärguliste ainetes rahvusvaheline vahendus, rahvusvaheline sotsiaalsaaduseandlus, vaba kaubavahetus jne. jne.

Muidugi, majandusnähetes rahvusvaheline korraldamine võiks mõjustada tunduvalt iga üksiku maa majandust. Kuid sellise korraldamise praktilised võimalused on praegu äärmiselt kitsad. Ja sotsialistliku iseloomuga korraldamine, mis ründaks kogu režiimi aluseid, ei ole praegu muud kui unistus.

Sellepärast sotsialistliku liikumise kogu tähelepanu rahvusvaheliste küsimustele on siirdunud täieliku võime-tusega ning ta võitlus kriisi vastu ja

sotsialismi teostamise eest on jäänd viljatuks. Sotsialistliku Internatsionaali kongress Viinis (juuli 1931) on vormuleerinud selle mõtte väga hästi oma resolutsioonis maailmakriisist. On selge, et rahvusvahelisel aktsioonil töötaolu ja kriisi vastu ei või olla edu muidu kui tingimusel, et üksikuil maadel sotsialistidel juba on võim käes.

Nõnda peab eeldama, et rahvusvaheline sotsialistlik majanduspoliitika on praktiliselt võimalik alles kauges ajas. Teisalt peab nägema olukorda, kus on sotsialistlikke valitsusi (tõeliselt, mitte nime poolest) kapitalistlike maade keskel või kõrval.

Siin esineb esimene tähtis küsimus:

— Kas on võimalik ühel maal või ühes maaderühmas teostada sotsialistlikku majanduspoliitikat?

Küsimus on selle sarnane, nagu seda hiljuti diskuteeriti Nõukogude Venes: kas on võimalik ehitada sotsialism ühel maal? Tahtmata vastata Venes tekkind küsimust, meie ei kõhkle vastamast jaatavalt oma lihtsale küsimusele.

Usume olevat näidand oma analüüsis, et on võimalik ühel maal, isegi kesk kapitalistlike naabreid, mitte teostada täielikult sotsialismi, vaid astuda plaanikindlalt ja otsustavalt „üleminekuperioodi“.

Nii sotsialistlik majanduspoliitika muutub keerukaks vajadusest astuda sidemisse väljaspoolse kapitalistliku maailmaga. Oleme näidand oma analüüsis neid sidemeid teoreetiliselt. Püüdkek nüüd vormuleerida praktilised tulemused.

Ühe sotsialistliku maa välispoliitika rajaneks järgmistel printsiipidel:

1. Võimalikult lähedane liit teiste sotsialistlike maadega, liit, mis püüab kõigi nende maade täieliku ühenduse poole samas majandusorganisismis.

2. Osavõtt kõigist rahvusvahelistest lepinguist (ka kapitalistlike maadega), ja eri kaubalepingute sõlmimine teiste maadega, kuiõrra need lepingud kergendavad plaanmajandust.

3. Väliskaubandusliku liikumise vali korraldamine — teiste sõnadega väliskaubanduse monopol (võõrandamisega) ühiskonna kaudu.

4. Maadevahelise raha — ja kulla

— liikumise tugev kontroll sotsialiseeritud rahandusasutise poolt.

Selles korras kaupade liikumismamuti kui rahaliikumine välismaadega võimaldab osa majandusplaanist. Selline plaan kunagi ei või olla päris täpne, kuid ka peab vähemasti nägema ette väliskaubanduse üldjooned ja tasakaalu saavutamise viisi.

Sellises käsituses protektsionismi ja vahakaubanduse mõisted kaotavad oma mõtte. Mõlemad on rakendatud produktisiooni ja vahetuse praegusesse anarhihasse. Plaanimajandus kõrvaldab mõlemad.

3. VARADE JAOTAMINE.

Oleme vaadelnud siin varadevalmistamise ja nende jaotamise mehhanismi. Oleme näidand, et esimene peab olema kohaldatud olemasolevate produktiivjõudude suurimale kasutamisele. Millised on produtseeritud varade õiglase jaotuse printsiibid?

Sõna „õiglase“ kuulub moraali valdkonda. Sõna „jaotus“ kuulub majanduse valdkonda. Need kaks ala satuvad kokku, kui on tegemist plaanorganisatsiooniga või isegi majanduselu teatud reguleerimisega. Peab leidma lahenduse, mis, kaugel nende kahe ala eraldamisest, asetab nad kokku.

Ühiskonnal on üleminekuperioodis palju vahendeid varade õiglase jaotuse korraldamiseks.

Märgime:

1. Maksustamissüsteem nii avalike varanduste kogumiseks kui avalike kulude allikaiks.

2. Suurkaubanduse ja väliskaubanduse monopol, samuti produktisiooni ja liiklemise pääasutiste valitsemine, mis lubab määrata kindlaks hinnataseme, vähemasti mõjustada teadlikult.

3. Plaanimajandus, mis võimaldab määrata, milline osa rahvamajanduslikust üldtulust peab olema tarvitatud otse rahvastiku poolt ja milline osa läheb investeerimisteks, kõrvaldatakse tarvitamisest.

Majanduslikult aktiivsele rahvastikule eelkõike esineb palgaküsimus. Näeme kõhklemata tasusüsteemis, isiklikus või kollektiivses, töö tulemusi. See süsteem kindlustab kõige enamprodukte majanduslikust vaa-

tekoast, väldib kõige edukamalt kõik bürokraatia väärnähted majandusmehhanismis, suurendab huvi, kuna produtseerijal ei ole ainult oma lihtne töö, vaid et temal on osa ka selle töö kollektiivsel organiseerimisel.

Majanduslikult passiivsele rahvaslikule on otsustav vajaduse vaatekoht. Sama vaatekoht lubab domineerida majanduslikul aktiivsusel, mis enam ei ole rajatud profiidile ja mis pigemini teenib ühiskonda kui majanduselu. Pigemini siin on tegu tarvete täitmisega, mitte produktsooniga.

Suure tähtsusega on rahvamajanduse üldtulu jaotamine tarvitamiseks ja investeerimiseks. Produktiivjõud maailmas on praegu küllalt arenend, et kindlustada iga maa kogu rahvastikule küllaldane elutase. Maailmakriis iseendast on tarvitamata rikkude äärmine väljendus. Nõnda üleminekuperioodi üks esimesi astmeid peab tõstma töötavate hulkade elutase. On kerge näidata lihtsa arvestusega, et see on võimalik. Sest suurendades rahvamajanduse üldtulu ja suurendades produtseerijale minevat tuluosa, paratamatult parandatakse nende materjaalseid tingimusi.

Seepärast peab hoiduma kordamast nõukogude eeskujul, olgugi et see pärast mitmeaastaseid katseid annab lootusrikkaid tulemusi. Venes tehtud katse kestab juba 15 aastat, ja see veel ei ole jõudnud kindlustada rahvastikule vajalikku hääolu. Oletame isegi, et see saabub võrdlemisi lähedas tulevikus. Jääb ometi küsimus, ons tõeliselt vajalik ja paratamatu käia kümneid aastaid kõrbes enne saabumist Töötatud maale. Piibel väidab, et nii tegid juudid enne asumist Kaanani maale. Kommunistid kinnitavad, et sama maksab tööliste kohta enne astumist sotsialismi. Kuid majandusliku tõelisuse õppimine võimaldab näha ette teisi olukordi, mis võimaldavad teostada sotsialismi rajajate väite: sotsialistliku valitsuse saabumine peab kindlustama *kõige lühema aja kestes* majanduselu laienemise ja rahva elu parandamise.

4. UUS JULGUS.

Selline on sotsialistliku majandusprogrammi projekt üleminekuperioodis. Pigemini projekti kondikava.

Et see saaks elavaks, ta peab olema kohaldatud iga maa eritingimustele ja rakendatud eriolukordadesse. See on vajalik ja aktuaalne töö. See võib olla tähtsam sotsialistlikule liikumisele kui kõik muu. Võiks seda muuta konkreetseks, valmistades esimese seeria otsusi ja säadusi, mis sotsialistlik valitsus paneb maksma, kui ta tuleb võimule. See võib juhtuda homme. Mida enam ettevalmistatud, seda rutem saabub see „homme“.

Peab teadma täpselt, mida võimaldab homme päev, kuid üleminekuaja programmil peab olema tõekehtsuse ka tänaseks: aktsiooniks. Sotsialistliku valitsuse esimesed sammud teostavad tähtsa osa sotsialistliku liikumise miinimumprogrammist. Sotsialistide võimuvallutamine on muidugi pöördepunkt liikumise ajaloos. Kuid juba praegu, kapitalistlikus režiimis, selge vaade tulevikku on suure tähtsusega.

Kõigepäält liikumise enese psühholoogilisest vaatekohast. Oleme juba mainind sotsialismi ideoloogilist kriisi, mis lähtub sotsialismi julguse puudumisest. Küsimused, mis täidavad praegust sotsialistlikku liikumist, on eelkõike järgnevad:

— Kas sotsialism suudab võita majanduskriisi, ja kuidas?

— Kas sotsialism suudab teostada sotsialistliku ühiskonna, ja kuidas?

— Kas sotsialism pärast võimuvallutamist pääseb mööda Nõukogude Venele omaseist materiaalseist ja vaimseist puudustest, ja kuidas?

Arvatavasti oleme näidand, et vastused kõigile neile küsimustele võivad olla jaatavad ja kindlustavad teed nende probleemide lahendusele. Teadagi ei ole kindlustust, et ajalookäik õigustab selliseid ettenägemisi ja et täitub see programm. Pärast kõike, alaline ootamatus mängib määratud osa elu kõigil aladel. Ja tõeline poliitika ei ole retseptidekogu igaks juhtumiks, vaid psühholoogilises mehhanismis, kunstniku loomingus.

Teadvustada isennast, see tähendab sotsialistlikule liikumisele oma tulevikutee selget nägemist. Kui see siht on tabatud, praktilised konsekventsid osutuvad iseendast.

Praegu kapitalistliku režiimi tugevaimad toed on kriisi kõigutatud.

Kas kriis möödub?

Kapitalismi maailmakriisi uurimine on moest läind. Nelja aasta kestes kriisi vaevatud inimkond pinnab ennast küsimusega, kas kriisi surve möödub või vähemasti pehmineb; paljude aastate kestes majandusarstid tohterdavad mitmekesiste retseptide alusel maailmamajandust ja üksikute maade rahvamajandust. Maailmamajanduse käigust, põhjustest ja väljavaateist on kirjutatud juba terved raamatukogud, aga keegi kapitalistlikest majandusetervendajaist ei ole avastand saladust, kuidas kapitalistlike meetoditega võidaks võita kestev kriis. Nii viimaste kuude kestes on nürinend huvi kriisile enesele. Kuna mitme aasta kestes maailmadiskussiooni eelplaani olid eranditult majanduslikud ja majanduspoliitilised küsimused, praegu on nihkund teised, eeskätt poliitilised probleemid maailmahuvi esikohale.

Sinna lisandub, et *fašism* ja reaktsioon kõikjal, kus nad on pääsnud võimule, püüavad levitada *optimistlikke illusioone*. Majandusliku arengu tõeliste faktide võltsimise või varjamisega katsutakse petta ette pilt majandusest, mis pärast aastatepikust raskemat haigust terveneb jälle uues poliitilises süsteemis. Nii tahtakse petta inimesi oleviku viletsuse puhul ja varjata fašistliku reaktsiooni täielikku ebaõnnestumist majanduse juhtimise vallas. Iga iseseisvat mõtlemist surmava lärmpropaganda rafineeritumate meetoditega Saksa natsionaalfašism taotleb inimeste tähelepanu ärajuhtimist pinnavalt majandusmuredelt. Massikurdistamine peab moodustama eelduse selleks, et vahepeäl kapitalist-

likku saneerimist jätkataks ja, masside vastupanu häirimata, saavutataks jälle profiidiosa, mis on vajalik kapitalistlike mõistete järgi korraldatud majandusejuhtimisele. Nii avalikkusele antakse alatasa hoopis põhjendamatu majandusoptimismi morfiumpiritse, mis kesk kriisiviletust peab võluma esile soodsa majandusarengu oasi. Aga just sellepärast on vaja määrata kindlaks tõeline majandusareng 1933. aastal.

Kas maailmakriisi mõõnpunkt on ületatud 1933. aastal? Kas oleme praegu pikalises tõusuperioodis, mis on tähistatud küll veel depressiooni nõrkusega, kuid ometi väljavaadetega pikalisele paranemisele?

Ei ole kaheldav, et *suvel 1933, lähedes Ühendriikidest, on märgata kergert paranemist* maailmamajanduse tähtsamais osades. Aga samuti pole kaheldav, et *sügisel Ühendriikides ja enamikus muudest maadest on tekkinud uus tagasimine*, mis suuremalt jaolt on hävitand suvise paranemise ja visand jälle maailma tagasi raskeimasse haigusse.

See tagasimine, nagu selgub isegi tasalülitatud ja Hitleri propaganda teenistusse asetatud Saksa konjunktuurinstituudi andmeist, oli selgesti tunduv juba septembris. Siitpääl see kahtlemata on jätkund teravammas tempos. Saksa konjunktuurinstituudi ühe käsituse järgi 34. nõdala-aruandes kogu *maailmaproduktiooni* indeksarvud — maha arvatud Nõukogude Liit, mis siit jääb välja, kuna Venemaa tõusvad produktiooniarvud annaksid maailmaproduktiooni ebaõige pildi — on järgmised:

Paljud juhtivad kapitalistid on teadlikud oma jõuetusest ennast vee pääl hoida, ja eelaimusest, et laev, mille kapteniks ta on, hukub. Et sotsialism kuulutab praegu venvalt ja jõuga: — Minu järele, siin on pääsmise tee! — milline entusiasmi leek purskub siis miljonite inimeste südameist ja teadvusest, kes ootavad

igapäev hirmu või lootusetusega hõnset päeva! Selge teadvus, et sotsialistid on otsustand teostada sotsialismi, võib olla sädemeks, mis süütab kapitalistliku ühiskonna.

Et võita, sotsialism peab teadma, mis on ta võit.

Raamatust:

Comment réaliser le socialisme?

1928 = 100%	1932	1933
1. veerandaasta . . .	66,5	69,4
2. veerandaasta . . .	75,8	64,2
Juuli	86,4	
August	82,5	
September	79,3	63,3

Ühendriikides, millel oli pääosa suvises majandustõus, produktsoonindeks langes 90,1-lt juulis 75,7-le septembris ja sellest ajast Ameerika majandus on õieti uues kokkutõmbumisprotsessis. Nii näiteks Ameerika tooterasetootlus, mis juulis 3,2 milj. tonniga oli saavutand oma haripunkti, oli langend augustis 2,9, septembris 2,3, oktoobris 2,1 ja novembris 1,5 milj. tonnile, siis madalamaks kui poolele juulikuust. Maksujouetused ja konkursid, mis mõne kuu kestes olid vähenend, kasvavad hilissügisel jälle. Ameerika majandus, mille elavnemine oli mõjustand kiiresti kogu maailmamajandust, langeb jälle kriisiseisundisse — kiiremini kui paljud muud maad, kus igatahes tõus polnud suvel nii kiire kui Ühendriikides.

Agaga kuna maailma produktsooniarvud ikka veel lasevad tunda kerget liikumist võrreldes 1932. aastaga, varadevahetus, *maailmakaubandus*,

on täiesti maas. Maailmamajanduse vereringvool on ikka takistatud. Isegi suvikuudel, kui maailmas jälle liikus lootus, maailmakaubandus ei ole teind ühes produktiooni tervenemist, eelkõike seepärast, et nõrk produktioonielustumine on osetud maailmamajanduse edasiareneva kokkulangemise hinnaga. Maailmamajanduse indeks näitab sellist arengut:

1928 = 100	
1928	100
1929	101
1930	81
1931	58
1932, 1. veerand	42
1932, 2. „	40
1932, 3. „	35
1932, 4. „	40
1933, 1. „	35
1933, 2. „	34
1933, 3. „	34

Maailmakaubanduse seisak siis kestab, jaa, see isegi 1933. a. esimese üheksa kuu kestes on jäänd taha 1932. aasta erakordselt nõrgast maailmamajanduse ulatusest. Järgnev tabel näitab, kuidas sissevedu ja väljavedu maailmamajanduse tähtsaimal maal on arenend:

Aastad	Sissevedu (miljardi Saksa mk.)					Väljavedu (miljardi Saksa mk.)				
1932										
1. veerand	14,7	1,24	1,22	2,61	1,64	12,8	1,61	0,88	1,36	1,89
2. veerand	14,2	1,14	1,32	2,39	1,43	11,8	1,38	0,80	1,47	1,56
3. veerand	12,2	1,06	1,14	2,21	1,10	10,8	1,30	0,74	1,24	1,43
4. veerand	13,3	1,21	1,26	2,39	1,26	12,2	1,45	0,85	1,31	1,75
1933										
1. veerand	12,1	1,08	1,29	2,11	1,13	10,6	1,19	0,75	1,29	1,36
2. veerand	12,1	1,01	1,21	2,15	1,14	10,5	1,19	0,73	1,23	1,23
3. veerand	12,0	1,04	1,07	2,14	1,30	10,7	1,23	0,74	1,27	1,27

(Maad järjekorras: 52 siin nimetatamata maad, Saksamaa, Prantsusmaa, Inglismaa, Ameerika Ühendriigid; sama järjekord nii sisseveo kui väljaveo all).

Nii sissevedu kui väljavedu 52 maal jäi 1933. a. esimese kolme veerandi kestes maha maailmamajanduse samast ulatusest 1932. aastal. Maailmamajanduse kogumi langus teisest veerandist kolmandasse ei toimund 1933. a. nii kiiresti kui 1932. a., aga ükski suurtest kapitalistlikest maadest, välja arvatud Inglismaa, ei saavutand 1933. aasta kolmandas veerandis eelmise aasta sama perioodi ekspordi, ja isegi Ing-

lismaal ekspordi tõus on väga väike. On vaevalt oletatav, et 1933. aasta viimases veerandis, mille väliskaubanduse arvused veel ei ole käes, maailmakaubandus oleks tunduvalt suurem. Nii 1933. aasta kogu maailmakaubandus peab jääma taha juba kord hirmsasti kokkusurutud 1932. aasta maailmakaubanduse kogumist. Tähtsaimate maailmamajanduslike sidemete purunemine on kahtlemata edenend 1933. aastal.

Produktsoonielustamise küsimuse kõrval Ameerika majandustervendajate päämure kuulub *hindadele*. Mure põllumajandussaaduste hindade pärast ei tähista ainult Ameerika majanduspoliitikat, vaid juba aastate kaupa põllundusmaade majanduspoliitiline päämure nii siin — kui säälpool ookeani on hinnaprobleem. Önnestub ajada hinnad kõrgele, siis — nii mõtleb Roosevelt ja tema sõbrad ajudetrustist — hinnatõus peab tooma majanduse elustumise. Kas on õige või ei see modern majandusteaduslik teooria, et kunstlikud hinnatõusud peavad mõjuma sama elustavalt kui hinnatõusud, mis väljendavad tõusnud nõudmisi majanduses, ei mängi mingit osa. Kui kaugelt hinnatõusu taotlustel on oinud tulemusi, näitavad arvud. Ameerika tööameti arvestuste järgi Ameerika kaupade üldindeks oli:

	1926 = 100
November	1932 64
Oktoober	1933 71,7
November	1933 71,2

Selle järgi Ühendriikides otse sanjarlike vahendite tarvitamine oleks andnud umbes *kümneprotsendilise tõusu*. Aga see pilt muutub kohe, kui arvestatakse hindu mitte *vääringus langend dollareis* — vääringu langus on enam kui *kolmkümmend protsenti*, — vaid kullas. Kulddollareis Ameerika hindade indeks oli oktoobris 47 ja novembris 44,5, nõnda siis umbes 30 punkti madalamal kui aasta eest. Katsed ajada dollari vääringu kunstliku langetamisega hinnad kõrgele on toond ainult näilisi tulemusi. Tõeliselt hindade kullaväärtus on langetud tugevasti ja hindade tõus vääringu langend dollareis jääb vääringu langemisest kahekolmandiku võrra maha. Seda pilti kinnitab ka hindade areng üksikuil kaupadel. Põhja-Ameerika nisu, mis 1932. aastal keskmiselt maksis 52,50 senti bushel, novembri lõpus maksis kullas arvestatult 38,70 senti. Ameerika farmerid saavad siis oma saaduste eest kullas võrratult vähem kui ühe aasta eest, ja isegi vääringus langend dollareis hinnaindeks just põllundusproduktidel on madalam kui 1932. a. lõpus. Roosevelt'i püüded Ameerika hindade pärast ei ole viind tõelise hinnatõusu igatsetud sihile.

Sellest hoolimata väike hinnatõus, mis on tekkinud dollari langemisega, ei ole tõstnud laiaid hulkade ostujõudu. Palgakõrgendused, mis Roosevelt erakordse energiaga vastutõotavate tööstushärrade vastu on suund läbi, küünivad vaevalt hinnatõusu katmiseks, mis on tekkinud dollari langusest. Üldmajanduslikult vaadeldud, selgub, et Ühendriikide *majandusmaht* dollarilangetus ja palgakõrgenduse kokkusattumise tõttu ei ole suurend.

Ka paljude muude maailmamajanduses määravate maade hinnatase ei ole tõusnud, hoolimata kunstlikest hinnakõrgendustest, mis teostati sisseveo kätkestamise ja riikliku mehaanilise hindademääramisega mõnel maal, kus teostati kindlasti ühekülget põllumajanduskaitse poliitikat. Näiteks Saksamaal üksikute põllundusproduktide hinnatase on actud kõrgele, aga maailmaturul ei ole märgata üldse hinnatõusu.

Nii nähtub, millist maailmamajanduse osa või haru ka ei vaatleks, kõikjal sama pilt: elustumine, mis suvikuudel andis kapitalistlikele optimistidele põhjuse liigseks lootusteks, on andnud nüüd maad uutele kriisinähetele. Majandussaneerimise kapitalistlike püüete tulemus on enimalt selles, et *osalult uued halvemised on välditavad*. Aga juba majandusjuhtimise kestmine erakordselt piiratud tasemel tähendab edespidiseid piiramisi majanduses.

Ja siiski 1933. aasta oli täidetud suurimate pingutustega kriisi võitmiseks. Kahel võimsaimal kapitalistlikul maal, *Saksamaal* ja *Ühendriikides*, katsuti teiste meetoditega kui seni arstida kapitalistlikku haigust. Kummalgi maal need püüded, nii erinevad kui need ongi, on lähtuvad *uutest valitsustest*. Need algatati osalt uute poliitiliste, osalt uute majanduslike meetoditega, poliitilisest küljest, et luua majandussaneerimise eeldused riigi vahelesegamisega. Üksikasjus küll keskaegsed meetodid, mida kolmandas riigis kasutab hitlerlik barbaarsus, erinevad lõpmatu palju moodsa teaduse ja Ameerika ettevõtjavaimu relvastatud Roosevelt'i eksperimendist.

Saksamaal katsutakse keskaegse drapeerimisega ja fašistlike kulissi-

de taga uuendada *normaalset kapitalismi piiramatute kurnamisosadega*. Natsionaalfašism, mis tugineb laiadel massidel ja nende abiga on püstitand diktatuuri, annab miljonite inimeste saatust kujundavad majanduslikud osustused piiramatult käputäie suurkapalistide kätte, kel Thyssen'i ja Schmitt'i, raskestööstuse juhi ja Hitleri määratud majandusministri juhatusel pole muud sihti kui kujundada jälle normaalne majandusvool ning *vabastada see kõigist sotsiaalseist tõketest*, mille algatamine suurkapalistide silmis oli novembrivabariigi kuritegu. Sellespärast mõõduandvaid majandusjuhte härra Thyssen'i ja Schmitt'i ümber nimetatakse ka *normijate* rühmaks, kuna neil hõljub ees vaid igas sotsiaalses kaalutluses häiritsematu, nende silmis normaalne kapitalism. Nii suur diktaator Hitler enne majandusministri Schmitt'i kutsumist pidi kohustuma, et suurkapalistlikku majandusministrit natsivalitsus üheski küsimuses ei või maha hääletada. Väljapoole Hitler ja Goering võivad mängida diktaatorit — majanduse säädusi dikteerivad suurkapalistide esindajad. Nii majanduspoliitiliselt ja sotsiaalselt vaadeldult Saksa fašism ei ole midagi muud kui poliitiliste eelduste loomise katse häiritsematule kapitalistlikule saneerimisele. Kui novembrivabariigis sotsiaalsed elemendid, eelkõike tänu töölisklassi võimuasendile vabariiklikus demokraatias, ehitatud majanduse struktuuri, siis nüüd fašistlikus Saksas katsutakse kõrvaldada poliitilise pöörde abil kõik sotsiaalselt mõjustatava majanduskäigu poliitilised eeldused.

Täiesti teised on meetodid, mida kasutab *Roosevelt*. Tema valitsus on valind *uued vahendid*, mida küll seni on diskuteeritud, kuid mitte kuski maailmas tarvitatud sellise kindlusega kui Ühendriikides. Roosevelt kasvat lähendada kapitalistliku ringi kvadratuuri, tõstes riiklike korraldustega massiostujõudu, mis vastuolude tõttu majanduses ikka peab jääma maha tootmisvõimest. Aga Roosevelti programmi teine osa, hinnatõstmise poliitika dollari vääringu langetamise kaudu, asetab ostujõutõstmise tulemused palgakõrgenduse

ja tööajalühenduse kaudu küsimusmärgi alla. Nii energiliselt kui Roosevelt püüabki hoolimata kapitalistlikest majanduspõhimõtetest kriis õlgadele panna, nii vähe, kui ta kohkub tagasi riigikapalistlike vahendite tarvitamisest, ometi ta meetod viimaste nädalate ja kuude pettumuste puhul on saand problemaatiliseks — eelkõike seepärast, et iga kestva kavapärase majanduskorralduse katse peab äparduma, kui ta jääb kapitalismi enesesse. Teadagi, Roosevelti meetodid, konsekventselt tarvitatud, viivad majanduse kapitalistlikest põhieeldustest välja. Läheb Roosevelt oma teed eksimatult edasi, siis ta peab paratamatult väga varssi pörkuma *kapalistliku eraomanduse piiridesse*. Ei pane ta neid tähele, siis ta grandioosne saneerimiskatse siirdub tõeliselt plaanmajanduslikuks eksperimendiks. Peatub ta kapitalistlike piiride ees, siis ta katsele reguleerida kapitalismi riikliku vahelesegamisega kapitalismi aluseid puudutamata vaevalt on loota muud tulemust kui viimaste nädalate ja kuude pettumust.

Aga Ameerika suur saneerimiskatse, mis maailma kõigist taganemistest hoolimata hoiab põnevuses ja mille lõpust sõltub kriisi edespidine areng, on uus tõestis selleks, et majanduskäigu suurte muudatuste impulss selle kõigist raskeima kriisi ajal sõltub eelkõike *teadlikest riiklikest vahelesegamistest* majanduses. Kapitalistliku arengu viimased järud on ilmselt *halvand* kapitalistliku majanduse kuulsat *automaatikat*. Majanduskäigu säädused on suurte struktuurimuudangute tõttu majanduses seevõrra oma laadi muutnud, et nad ei hakka funktsioneerima ka siis, kui katsutakse kõigest väest vabastada eeldusi kapitalistliku automaatika funktsioneerimiseks. Ka sääl, kus seda katset tehakse totaalse fašistliku riigi barbaarsete võimuvahenditega, see osutub jõuetuks samuti kui sääl, kus kasutatakse uusi, mõndapidi mittekapalistlikke meetodeid. Kapitalistlik majandus on saavutand seisundi — seda tõestavad 1933. a. suured majanduseksperimendid, — mis vajab majanduse *sotsialistlikku uuetskujundamist*. Kui seda ei tule, kuna töölisklass selle ajaloo-

lise vajaduse täitjana ei valitse poliitilist võimu, mis praegu ainult on mõõduandev sotsialismi teostamiseks, siis üksikute maade poliitiliste jõu-vahekorde järgi moodustuvad vahepääseld vormid, mis on nende klasside teenistuses, kes selle poliitilise ja majandusliku segaduse ajal on võtnud võimu oma kätte. Nii üksikuil maalidel näeme põllunduse huvide kohaselt orienteeritud majanduskatseid, mis lõppeks kurnavad organiseeritult tarvitajatehulga linnades.

□

1933. aasta muudangute maailmajanduslikult tähelepanavate tulemuste seas ei tohi olla jäetud märkimata, et maailmajanduse kärsitamisel on uusi kurbi edusamme.

Dollarivääringu langetamine tähendab uut dispropordtsionaalsust, mis lisandub seni maailmajanduses suurel arvul leiduvaile ebaühtlustele ja ebakorrapärasustele. Roosevelti dollarivääringu langetamise plaanid olid ka pääpõhjusti, miks kapitalistlike valitsuste maailmajanduskonverents ei võind jõuda ühtlusele tähtsaimas algatatud küsimuses, vääringaküsimuses. Londoni maailmajanduskonverents kapitalistide lootuste järgi pidi tooma kriisi suure pöördepunkti vääringupoliitilisel ja kaubanduspoliitilisel alal. Isegi kõige tardunud kapitalistid pidid tunda kolme esimese kriisiaasta kestes, et ainult mitme maa majanduse kavapärane ja solidaarne koostöö võiks viia kriisi ületamisele. Maailmajanduskonverents võis saada viimseks juhuseks suurte lähendamata majanduslike küsimuste lähendamiseks lahendusele. Aga päle desarmeerimiskonverentsi ükski suurtest kapitalistlikest konverentsidest ei ole *rusunud nii armetult* kui maailmajanduskonverents. Roosevelt ei tahtnud leppida mingi dollaristabiliseerimisega, kuna ta vajas oma vääringuplaanides vabu käsi. Aga lähedas seoses enamalt jälle vääringuküsimusest sõltuva rahvusvahelise võistlusvõime ja kaubanduspoliitiliste küsimuste vahel maailmajanduskonverents ei võind saavutada üheski küsimuses vähematki edu.

Nii mitte ainult puhtmajanduslikud maailmaprobleemid ei jää la-

hendamata. Kapitalistlikud valitsused ei ole võind lähendada ühtki suurtest probleemidest, mis lisandisid üldist ebakindlust, mis on tekitanud kriisi ja selle ületamise seni teind võimatuks. Sõjavõlgadeprobleemist, külmand laenudest, normaalse maksuliiklemise algatamisest üksikute maade vahel, eriti võlgade maksimisest; mis algatati enne kriisi ja kriisi esimestel aastatel, keegi ei julge enam kõnelda. Kapitalism kahtleb ise nende probleemide lähendamises. Usaldusekriisi ei vähendata üksikuil maalidel, vaid koguni suurendatakse. Šveitsis alles mõne nädala eest varises kokku üks suur pank.

Kuna maailmajanduse suured probleemid enne kui pärast on lähendamata, jätkub maailmajandusliku liiklemise atomiseerimine, maailmajanduse killustumine üksikuisse kokkupandamatuise osadesse. Enamikus Euroopa maadest põllunduse tehnilise edu tõttu ja põllundusproduktisiooni kaugeleminevate kaitsevahendite tõttu toimub niinimetatud *reagrariseerimise* protsess. See on seda, et ikka enam maid võib katta oma põllundusproduktide vajaduse ise ja et nad põllundusproduktisiooni kiire edenemise tõttu on seisundis, et nad ekspordivad põllundusprodukte, mida nad veel mõne aasta eest pidid vedama sisse välismailt. See tähendab, maailmajanduslikult vaadeldud, tugevat survet maailma põllundusturgudele, üleproduktisiooni suurenemist — päälegi sisemajanduslike hindadega, mida hoitakse nii kõrgel, et tarvitajahulkade langend ostujõu juures ülikülluses olevad põllumajandusproduktid ei leia turustamist. Reagrariseerumine tähendab *tööstusliku ekspordi lämmatamist*, kuna tööstusproduktid, mida midu eksporditi vahetuseks põllundusproduktide vastu, enam ei või leida ostjaid. Ikka edasiarenev maailmakaubanduse lämmatamine on maailmajanduse ikka edeneva killustumise selgeim näide. Poliitiline vorm, millesse asub see areng, on nende rahvastikuklasside poliitiline ülemvalitus, kes katsuvad kindlustada oma majandusliikku ja poliitilist võimusendit *laide tööliismasside kurnamise* alusel.

E.S.T.P. Eesti majandusliku ülesehituse plaan

(A. Renning'i ja A. Jõeääre ettepanek ESTP 8. kongressile)

Eesti rahva elu on väljakannatamatult raske ja ähvardab veelgi raskemaks minna.

Kodanlise valitsemise all suruti tööliste palgad alla ning hinnad kruviti tollidega ülesse, jagati ohtra käega rahva varandusi ja maksu- maksjatelt saadud summad krediitideks igasugustele „ettevõtjatele“, — rahva suur enamus jäi aga vaeseks, tööstus nõrgaks ja kiratsevaks, ja kui sellele lisaks tuli maailmakriis, siis selgus, et Eesti on kõige vähem vastupidav tema laastavatele mõju- dele.

Tööstuse nõrga arengu tõttu varises kokku eksport, linna ostujõu mada- lala taseme tõttu ei saand ka põl- lumajandus siseturu arvel tasa teha seda, mis läks välisturgudele kaduma: puudusid tagavarad, mis mujal või- maldavad kergema vaevaga raskeist ajast üle saada, tööpuudus ajast ikka sügavamaid juuri meie elusse, samal ajal aga voolavad rahva kurnamise ja pügamise teel kogutud kapitalid välismaale — või neid hoitakse suka- sääres.

Ka mujal tõestas üle 4 aasta kest- nud maailmamajanduse kriis oma ennenägematu tööpuuduse ja majandusliku laostamisega, et praegune kapitalistlik majanduskord ei ole elu- jõuline, ei ole võimeline andma kõi- gile tööd ning elamisvõimalusi ja et ta ei suuda kindlustada ühiskonna normaalset edasiarengut. Kogu inim- konna huvides on ühiskondlikkude uuenduste elluviimine, milliste sisu ja eesmärk seisab selles, et ärakasutades tehnika võimsat arengut, kor- raldada kavakindlalt ühiskonna hu- vides saaduste valmistamist, kindlus- tades igale tema töövaeva.

Siis vabaneksid töötavad hulgad, töölised ja põllupidajad kapitali or- jusest, majanduse anarkiasst ja krii-

side vintsutustest. Selle teostamine võimaldaks kõigile tööd, inimväärset ülespidamist ja tehnika- ning kul- tuurisaaavutiste ärakasutamist. Sel teel saaks inimkond ka praegusest kriisist jagu, mis kapitalistliku ma- janduskorra püsidest võib lõpmatu- seni venida.

Kuid ka sel juhul, kui maailma- kriis mööduks, oleks ekslik loota, et sellega paraneb meil olukord iseene- sest: kui tollimüürid langevad, sel- gub meie tööstuse jõuetus ning **töö- puudus võib veelgi suureneda**. Ka põllumajanduse seisukord ei ole siis kuigi soodus — endiste hindade ta- gasitulekut ei ole ju oodata, kuna põllumajanduslik tootmine on maail- mas hiiglamoodi tõusnud.

Nii on Eesti oludes kodanlise „va- hamajanduse“ vili eriti kibe ja ko- danlise pankrott ilmne ning tema saamatust ja andetust rahva elu juhti- mises on eriti suur.

Eesti majanduse ülesehitamisele, rahva ostujõu tõusule, ei mõtle võõra suurkapitali agendid, ei mõtle ka Eesti töösturid ja kaupmehed. Neil on vaid tähtis, et saaks elada ja „teenida“ nende väike kildkond — ja see on võimalik ka neil maadel, kus rahvas on vaene, kus tema töõjõud on odav: nii elab väga lahedalt näiteks Leedu ja Poola kodanlus, kuid nende maade talupojaskonna suur enamus vaevleb sarnases pimeduses ja vile- suses, nagu meil elati vaid saja aasta eest. Diktatuurid, valitsejate „kõva käsi“ kindlustavad suurnikkude ki- hile selle olukorra edasikestmise ja süvendamise.

„Kõva kätt“ tahetakse meilgi — et rahvas ei nuriseks enam oma olu- korra lootusetuse üle: siis võiks rah- vast pigistada veel enam krooni alandamise teel.

Nii selgub 1933. aastal toimund suurte majanduslike ja poliitiliste muudangute ring. Need muudangud tähendavad esialgu vähemasti Eu- roopas kõike muud kui edu surmahai- gest kapitalismist sotsialistliku korra poole. Aga 1933. aasta majandus- käik on uus tõestis selleks, et kapi-

talismi kestvate kriisi ei saa valla- tada kapitalistlike vahenditega. Otse fašismi pimedas öös maksab tead- mine, mille kogemused kriisi ajal on teind ümberlõkkamatuks tõeks: ai- nult sotsialism võib tuua lunastuse kapitalistlikust kriisiviletsusest.

Mujal maailmas areneb majanduse tehniline tugevus — meie kodanluse ainus abinõu on: **rahva tööjõud odavamaks! rahva elutase madalamale!**

Selleks ongi tarvis krooni lange-tamist; selleks ongi vaja rahval aegsasti suu kinni panna.

See on „vabadussõjalaste“ salajane seisukoht, kes kunagi pole võidelnud krooni kukutamise vastu, — see on ka paljude teiste kodanliste ringkondade seisukoht.

Kuid „vabadussõjalastel“ on veel teine nõu: nad tahavad juhtida Eesti riiki Saksa ülemvõimu alla. Nad loodavad, et Saksa täägid takistavad Eesti rahvast oma kurnajaid ja pet-jaid kaelast maha raputama.

Mis tooks aga Eestile Saksa ülem-võim? Teostuks esiteks majanduslik lähenemine Saksamaale — meie töös-tused jääksid seisma ning turg avat-aks Saksa kaupadele. Keegi ei saaks siis ära hoida ka Saksa igi-vana plaani teostamist: Eestis vii-daks läbi — Saksa asunduspoliitika põllumeeste arvel, maata inimeste lootuste arvel: eestlast ootaks siis sakslaste sulase ja moonaka põli.

Kuid rahva kurnajate lootused on enneaegsed. Suurkodanluse võimut-semine on meid ummikusse viinud. Asjatu on suurkodanluse lootus nüüd, kus tema vanad erakonnad on pank-rotis, kindlustada oma võimu oma palgaliste „vabadussõjalaste“ abil. Rahva teadvus on ärkamas, — rahva valvelolek tõuseb.

Jõudu on Eesti rahval küllalt, seda jõudu tuleb ainult tööle rakendada parema tuleviku loomiseks — kui ainult õige tee on leitud.

Eesti Sotsialistlikul Tööliste Parteil ongi olemas kindel kava, kuidas püü- seda praegusest ummikust, ning ta usub, et selle kava läbiviimiseks saab talle kindlustatud *rahva enamuse poolehoid.*

MAJANDUSPLAAN.

Majandusplaani sihiks on — **võit-lus tööpuuduse ja selle põhjuste vastu.**

Rahva jõud olgu täielikult raken-datud tuleviku ülesehitamistööle.

Hädaabitööde asemele peavad tu- lema sarnased tööd, mis loovad ter- vema aluse Eesti majandusearen- gule, tööd, mille tagajärjel suurene-

vad **töövõimalused ning tõuseb rahva ostujõud.**

Eesti majandusliku tõusu vältima- tuks eelduseks on — muudele loomu- likele eeldustele vastava — tööstuse, ja nimelt eksporttööstuse, loomine ja tugevnemine. Ainult siis tekib kindel alus ka põllumajanduse arengule — tugeva siseturu näol, ainult siis leiab see osa rahvast, keda maa ei suuda korralikult toita, linnas pare- maid eluvõimalusi.

Et tööturu suurenemisega otsus- tavalult muutub ka tööliste seisukord, on endastmõistetavalt selge.

Kodanlus tööpuudust kunagi ei kaota — see on tema majanduspolii- tika nurgakiviks: tänu tööpuudusele on meil madalad tööpalgad — ning sellele alusele rajavadki kodanlased oma võistlusvõime.

Sellele peab tulema lõpp. Meie töös- tus olgu rajatud mitte töölise välja- kurnamisele, vaid tehnilisele tugevu- sele. **Tööjõu odavuse asemele tulgu — energia odavus.**

Eesti toorainete, maapõuevarade ning veejõu alusel peab meil kerkima terve ja võistlusvõimeline tööstus.

Meie majandusplaanis on tähtsal kohal **veejõudude tõõssekandamine ning Eesti elektrifitseerimine.**

Tööjõu odavuse asemele tuleb ener- gia odavus. Tööstuse arengule saab loodud avaram alus. Sellega saavu- tatakse ka kokkuhoid kivisõe ja välis- ölide sisseveo ärajäämisega. Maa saab odavat elektrit. Ühtlasi kutsu- takse ellu tööstuse uurimise insti- tuut, mille hooleks oleks nii uute töös- tusalade loomise, kui ka vanade alade täiendamise ning laiendamise või- maluste uurimine. Kodanluse valit- semise ajal ei ole sel alal peaaegu midagi tehtud. Vastavalt selle ins- tituudi tööle täiendatakse ja arenda- takse ülesehitusplaani.

Majandusplaani teine osa laiendab rahva eluvõimalusi maal.

Tuleb teostada teine maareform.

E. S. T. P. nõudmine on: viie aas- taga tuleb elamise võimaluste laien- damiseks maal asutada töötutele kindlajoonelise kava alusel **10.000 uut asunduskohta**; teha juurdelõigete andmisega ja maaparandustöödega **10.000 väikekohta elujõuliseks**; ehi- tada maatöölisele, keda tuleb varus- tada ka maaga, **10.000 elukorterit.**

Selle kava teostamine ühes vajalikkude maaparanduse, teede ja hoonete ehitamisega annaks tuhandetele töötutele tööd ja kindlustaks tuhandetele perekondadele maal elamisvõimalusi.

Kuid uus maareform peab ulatuma üle 5 aasta kava.

Maata töörahva maaga varustamiseks on vaja:

1) riigi kulul üles harida asundamiseks kõlblikku maad (heinamaad, karjamaad, metsade ääremaad, võsastikud, söötijäetud maad taludes, sood ja rabad);

2) loodud uutele asunduskohtadele püstitada riigi toetusel tarvilikud hooned;

3) need kohad välja anda töötutele maatöölilistele, esimeses järjekorras lasterikastele perekondadele ja neile, kes töötanud maa ülesharimisel ja

4) põllumajandusliku inventari muretsemiseks võimaldada uutele kohtadele asujatele odavaprotsendilist pikaajalist laenu või toetust.

Tuhandete väikemaapidamiste mapidamised on elujõuetud. Neil on maad nii vähe, et seda ei jatku enda elatamiseks põlluharimisest. Sealsamas aga seisab ülesharimata umbes poolteist miljonit hektarit põllukultuuriks kõlblikke maid.

Väikekohad elujõulisteks!

Selleks on vaja:

1) anda juurdelõikeid taludele, asundustaludele ja popsikohtadele;

2) juurdelõigete põllukultuuri alla võtmiseks anda maaharijaile riiklikku toetust ja preemiat.

Suurtel riigipankade võlglastel on kustutatud suuri summe laenudest, mida nad raiskasid ettevaatamatusest või milliseid summe kõrvaldasid. Moratooriumi ja ümberlaenustamise seadustega on tuldud vastu suurematele võlglastele — maapidajatele.

Raskustes sattunud väikekohtade kasutajate riiklikud võlad tulevad kustutada!

Sellest, mis elu ülespidamiseks vaja, ei ole õiglane võtta makse. Elatismiinum peab olema maksuvaba. Sellepärast tulevad kaotada kohtadelt, milledest saadav sissetulek jääb alla elatismiinumini, kinnisvaramaksud.

Sama viletsas seisukorras, kui väikemaapidajad on kalurid. Püüniste

eest peavad nad maksma ränka hinda, kalapüük ei anna aga tarvilikku eluülespidamist.

Riik kindlustagu turud kalasaadustele, seadku sisse korralikud kalasadamad, andku püügiriistade muretsemiseks kaluritele toetust ja odavaprotsendilist pikaajalist laenu.

Kalurikohtadele juurelõikeid, mis võimaldaks loomapidamist.

* * *

*

Kust võtab riik raha ülesehitusplaani teostamiseks?

40 miljardi rahva töövaeva arvel kogutud raha on juba välismaale voolanud.

Kuid kodanlised majandusteadlased siiski kurdavad, et Eestis on veel kapitale küllalt — kuid need kapitalid seisavad tegevuseta ning ei oska endale leida rakendust. Samal ajal kannatab rahvas terava tööpuuduse all!

On enam kui selge, mida tuleb sarnases olukorras teha:

Isikud, kes oma varandusi välismaale viinud, tuleb sundida rahvale tagasi andma, mis rahva oma. **Kapitalide välismaale viimise tõkestamise seadus tegelikule teostamisele. Välismaale viidud kapitalid Eestisse tagasi.**

Sotsialistide majandusplaani kohaselt riik loob majandusliku ülesehitamise fondi. Selleks ta teeb sisse laenu, mille obligatsioonide ostmine on kapitali välismaale viinud isikutele sunduslik.

Raha, mida kavatsetakse maha viisata sõjalaevade ostmiseks, olgu kulutatud Eesti rahvale parema tuleviku loomiseks.

Mõisnikkudele tasumaksimine lõpetada ja sellega vabanevaid summe, samuti nagu muidki summe asunduskapitalist ning ehituslaenude kustutus-intresside summe rakendatakse teiste majanduse ülesehituse fondi summade kõrval eriti teise maareformi teostamiseks.

Selleks, et juhtida vabu kapitale riigi käsutusse, alistada majanduselu rahva taatele ning rahva kurnamisel jalad alt ära lüüa — võtab riik juhtivad seisukohad majanduselus enda kätte ning teostab valju kontrolli eramajanduse üle.

Aktiapangad riigistatakse — tege-

likult töötab juba suur osa neist riigi rahade ja toetuste abil.

Varade ja elukindlustamine oma mitmesugustes harudes on riiklik ülesanne. Kindlustamist tuleb teha kõikidele rahvakihtidele kättesaadavaks.

Kindlustustegevus riigistatakse. Kindlustuskapitali tuleb koondada ja seal seisvad summad rakendada Eesti majanduse ülesehitamiseks.

Liikleemisajandus arenegu riigi ja rahva huvides: **autobuste liinid riigi kätte.**

Suurtööstuslikud ja suurkaubanduslikud ettevõtted riikliku kontrolli alla.

Kontrolli ülesandeks peab olema: igasugu lubamatute väärnähetega ärahoidmine, milliseid on senini küllalt esile tulnud ning eriti viimasel ajal ähvardavalt hoogu võtnud — nagu tulude varjamised, kapitalide välismaale peitmised (mida ilma tööstuse kontrollita ei saagi kindlaks teha ja takistada), tarvitajate pügamine kaupade ebaõiglase hindadega ja tööliste kurnamine näljapalkadega.

Kui kuritarvitused ning rahvamajanduse huvide rikkumine ka kontrolli kiuste kestavad, tuleb asuda ettevõtete riigistamisele.

Tööpalgad ei tohi olla madalamad riigi poolt ettekirjutatud tasemest. Väärnähted töökaitse alal kõrvaldamisele, töökaitse laiemale alusele ja E. S. T. P. sotsiaalpoliitiline program teostamisele.

Eesti majanduslikule arengule on piduriks meie riigi kitsas ruum.

Kodanlik omakasupüüdlik poliitika takistas meie majanduslikku lähene mist naabrimaadega. Kuid saades võitu fašismist, tuleb töötav rahvas võimule nii meil kui ka teistes Balti riikides — ja siis rajame endale avarama tuleviku töötavate rahvaste koostöö alusel.

Rahanduse ja riigimajanduse korraldamine:

Sotsialistide ülesehitusplaani ja kogu nende majanduspoliitika üheks tähtsamaks eelduseks on **stabiilne rahandus.**

Kasu, mida mõnelele toob krooni langetamine, ei tasu mitte välismaa,

vaid Eesti rahvas ise: töölistel ja teistel palgalistel väheneb nende reaalpalk, põllumehele läheb kallimaks kauba ostmise ja lõppude lõpuks muutub veelgi kitsamaks siseturg.

Riigi eelarve alal nõuavad sotsialistid igasuguste mitteviljakate kulude kärpimist (allveelaevade ostmise ärajätmist).

Ülemäära kõrged elutarvete tollid alandamiseks (suhkur jne.)

Kehvemad isikumaksust vabaks.

Riigimajanduse tervendamiseks ning majanduselu rahva tahte alistamiseks on tarvilik halastamatu **võitlus korrupsiooni vastu.**

Rängemad karistused korrupsiooni eest riigi majanduselus.

Üksi seadustega ei saa korrupsiooni võita. Ainus mõjuv abinõu on selleks **tugev kontroll. Töötava rahva tegelik järevalve.**

Riigikontrolli õigusi tuleb laiendada.

Tööraha keskorganisatsioonide juures tuleb korraldada rahva kontrollrühmad, mis valvaksid riigi asutiste ja ametnike tegevuse üle ning oleksid vastutavad vahenditult töörahva enda ees.

Neid kavatsusi ei teosta ükski kodanlik erakond, olgu ta vana või uus, nimetagu ta ennast erakonnaks või kuidagi teisiti.

Kodanlised erakonnad ja „rahvalikumised“ on kaupmeeste ja töösturite sõiduvees. Kui nad on võimul, on riiklik kontroll vaid silmapete: peremeheks riigis ei ole siis tegelikult rahvas, vaid need, kellel on rohkem raha taskus.

Nüüd seletab suurkodanlus päris avalikult, milleks temal oli põhiseaduse muutmist tarvis: mida nõrgem on riigikogu, seda tugevam on kaubandus-tööstuskoja mõju. Sellega osutus vabside õigeks sihiks korrupsiooni süvendamine. Igähele on selge, mis tähendab kaupmeeste-töösturite mõju suurendamine töölistele ja tarvitajatele ning maksukoorma ärajaotamise mõttes.

Eesti majanduslikust tõusust saab asja alles siis, kui rahva kurnajate ja nende palgaliste võim on murtud

Ringvaade

POOLA SOTSIALISTLIKU PARTEI KONGRESS.

Poola Sotsialistliku partei (P.P.S.) kongress peeti 2. veebruaril Varssavis 227 osavõtjaga. Nii opositsioon kui senine juhtkond olid arvamisel, et partei peab valima uued teed võitluseks diktatuuri vastu. Vastuvõetud poliitiline resolutsioon sisaldab opositsiooni nõude, et töölisklassi võidukale revolutsioonilisele võitlusele peab järgnema proletariaadi ja temaga liidus olevate talupoegade diktatuur. Vastav resolutsiooniosa on järgneva sõnastusega:

„Poola sotsialistliku ülesehituse programmi teostamiseks P.P.S. taotleb töölis-talupoegade valitsust, kelle tugipunkt rahvahulkades ja mis allub rahvahulkade kontrollile. Valitsus peab olema varustatud diktaatorliku võimuga, et lämmatada alguses iga vasturevolutsiooniline katse. See on töötava rahva hulkade tahte ja huvide väljendus ning peab olema ehitatud alustele, mis kindlustavad rahvahulkade otsustava mõju riigiellu. Kõige reaktsioonilisemate elementide mahalöömisega töölis-talupoegade valitsus peab lahendama järgnevad ülesanded: suurte rahvahulkade vabaduse

ja ensemääramise kindlustamine, rahvusvähemuste ensemääramine, riigivalituse, õigusemõistmise ja sõjaväe demokratiseerimine ning rahva üldine relvastamine miilitsasüsteemi järgi.

Selline valitsus võib tekkida ainult tööliste ja talupoegade massivõitluse tulemusena, kui massid on loobund lõplikult illusioonist, et nende saatus kuigi tunduvalt võiks paraneda ilma valitsevate klasside võimu täieliku kõrvaldamiseta ning nende võimu purustamiseta riigis. Talupoegade ja tööliste massivõitlustes, mille keerises Poola on olnud viimasel ajal, P.P.S. näeb kindlustust, et apaatia, ükskõiksus ja tegevusetus on kadund ja et igatsus tööliste ja talupoegade ühisfronti järgi puhkeb kõigis südameis ikka võimsamalt.“

Parteijuhatusse valiti ka Brest-Litovsk'i vangid, senise opositsiooni juhid Ciolkosz ja Dubois.

Juhataja Zulauski kutsus lõpp-sõnas kaastööle neid parteiliikmeid, kes seni olid olnud enamuses ja kes nüüd jäid vähemusse.

Kongress jätab väljapoole aktiveeriva ja külgetõmbava mulje. Uutel teedel P.P.S. töötab saada Poola tööliskulkade tõeliseks kogujaks.

Maailmapoliitiline olukord

(Olga Domanevskaja teesid Vene s.-d. uue platvormi jaoks.)

1. Kapitalismi ajutine stabiliseerumine, mis sünnitas illusioonid kapitalistliku korra kestvast kindlusest ja kõvendas hukatuslikke reformistlikke tendentse rahvusvahelises tööliskulkumises, on asendund kõige kohutavama kriisiga, mis on vapustand kodanlise ühiskonna aluseid. Maailmakriis on kiskund katte kapitalistlikult õitsengult ja on näidand mak-

simaalse selgusega sotsialismi teostamise objektiivsete eelduste küpsust, kapitalismi sisemiste võimaluste kadumist ja lõpmist. Kõik kapitalismi produktioonilis-tehnilised ja produktioonilis-organisatsioonilised säävutised, — mis moodustavad aluse ühiskonna sotsialistlikuks ümberkorralduseks, — produktioonivahendite eraomanduse ja majandusliku arengu stiihhiliste turufaktorite juures on muutunud vastupidiseiks ja saand

— kui võim on töötava rahva käes. Mitte valitsejate kõva käsi, vaid rahva tegelik järevalve.

Mitte äriringkondade röövmajanduse vabadus, vaid rahva tahte maksmapanek riigi ja majanduse elus!

Rahva töövili rahvale tagasi.

Need on selle võitluse hüüdsõnad,

mida alustab E. S. T. P. oma ülesehitusplaani täideviimiseks.

Kõik, kes elavad oma töövaevast, koondugu oma partei ümber.

Rahva parema tuleviku nimel, praegustest hädadest väljapääsu nimel, kogu võim E. S. T. P. kätte!

Kirjandust

Dr. Max Adler. Sotsialistlikke päevavällesandeid (Vasemsotsialism). Tõlkinud Paul Rummo. K.-ü. „Sõprus“ — Tallinn 1934. 25 snt.

Diskussioon sotsialistliku taktika ja sotsialiseerimise üle ja marksistlik ühiskonnamõistmine on praegu, kus fašism vallutab riigi riigi järgi küll suurkapitalismi rahadega ja relvadega, vajalikumaks saand rohkem kui kunagi varem. Mainitud raamatu eesõnas N. Andresen käsitleb sotsialist-

likku organisatsioonidemokraatiat ja distsipliini. Viini sotsioloogiaprofessor Max Adler käsitleb lühidalt reformistlikku teooriat, praktikat ja reformistlike illusioonide kokkuvarisemist ning seab vastukaaluks vasemsotsialistide nõuded ja käsitlused. Ligemat käsitlemist leiab partei ütlus, reformistlike juhtide vahetamise nõue, parteidistsipliini ja vaba diskussioon. arvustus ja demokraatse struktuuriga parteiaparaat kui eeldused sellele,

produktisioonijõudude edespärase arengu ahelaiks, — viies pauperiseerumisele töölisklassi, vaeseksjäämisele väikekodanluse ja talupojad.

2. Objektiivsete eelduste küpsuse juures päätakistuseks sotsialismi teostamisel osutus tunduvalt reformistlike meeleolude haaratud, sise-mise lõhe nõrgestatud rahvusvahelise proletariaadi senine ideoloogiline ja organisatsiooniline valmistatus. Kapitalistlik kriis ja maailmakapitalistliku reaktsiooni jõudude mobilisatsioon töölisklassi vastu on näidand reformistliku ideoloogia ja taktika vead ja vallandand laiade proletarsete masside vabanemisprotsessi reformistliku mõju alt. Fašismi võit Saksamaal Saksa sotsiaaldemokraatia ja ametiühingulise liikumise purustamisega, fašismi ähvardus teistel maadel kiirendab seda protsessi ning samal ajal äratav püüde töölisklassi ühtluse jalulesäädmiseks. Äärmiselt teravais klassivastuoludes ja kodu-sõja ähvardusel kodanluse poolt ikka enam selgub laiadele hulkadele sotsialismi teostamise võimatus demokraatlikul teel. Hulkade revolutsioneerumise ja proletarsete jõudude kogumise algav protsess toimub juba, ja paratamatult kestab sotsiaalse revolutsiooni ning proletariaadi diktatuuri kui töötavate hulkade rõhuva enamiku diktatuuri loosungi all, oma eesõigusi kaitsvate ekspuaterivate klasside tähtsusetu vähemiku vastu. Potentsiaalse revolutsioonilise energia siirdumine aktiivseks loob, hoolimata reaktsiooni võidust mõnel maal, revolutsioonilise situatsiooni, teeb sotsialismi mitte ainult objektiivselt pa-

ratamatuks, vaid praegusel ajal ka reaalselt võimalikuks. Rahvusvahelisel proletariaadil, keda ähvardab kõigi poliitiliste, kõigi sotsiaal-majanduslike saavutiste kaotus, muutumine kapitali õigusteta orjaks ja langemine tagasi barbaarsuse epohhi, on ainult üks pääsmistee — võitlus võiduka lõpuni võimuvallutamise ja sotsialismi teostamise eest.

3. Nõukogude Vene ja rahvusvahelise sotsialismi saatuseühtsus teeb hädavajalikuks ja paratamatuks sideme Nõukogude Vene ning sotsialismile lähenevate Lääne maade vahel. Kui Nõukogude Venele Lääne sotsiaalne revolutsioon on sotsialismi teostamise ainsaks teeks, siis teiselt poolt Nõukogude Vene moodustab määratu tähtsusega faktori rahvusvahelisele proletariaadile selle revolutsioonilises võitluses. Juba Nõukogude Vene kui sotsialismi teostamist püüdvä maa olemasolul on suur psühholoogilis-agitatsiooniline tähendus rahvusvahelisele proletariaadile. Kuid praeguses rahvusvahelises olundis Nõukogude Vene pääle selle võib mängida erakordselt aktiivset osa, toetades kapitalismi vastu võitlevat töölisklassi nende reservidega, millest on rikas nõukogude maa ja mida ei jatku Lääne maadele, kui ka otseste vahelesegamistega võitlusse ning kaastööga nende majanduslike probleemide lahendamises, mis tekiavad Lääne proletariaadile pärast võimuvallutamist. Nõukogude Vene ja sotsialismi eest võitleva Lääne vastastikkune sõltuvus ja tihe side loovad soodsaimad tingimused maailmasotsialismi võiduks.

suhe enamluse ja Kominterni poliitika muutumine Vene riigipoliitikaks, proletaarse ühisfrondi organisatsioonivorm jne.

Raamatu lõpul leiab lühidat käsitlust ka demokraatia ja diktatuuri probleemid. Märkime siin, et Adleri käsitlus demokraatiast on erinev meie tavalisest käsitlusest. Demokratism koosneb õieti kahest mõistest, nimelt vormalisest või poliitilisest demokraatiast, mis annab kõigile vormalise õigusliku üheõigluse (üldine valimisõigus, keeld nii rikkale kui vaesele kerjata jne.) ja sisulisest või sotsiaalsest demokraatiast (klassivastoludeta ühiskond, sotsiaalõigus). Diktatuur on vaid üks poliitilise demokraatia vorme. Parlamendiammus, tänu klassiteadvusest töölistele ja eriti keskkihtidele, poliitilise demokraatia abil teostab kõigis mais kapitalismi majanduslikku diktatuuri ja tavaliselt vähemal või suuremal määral ka poliitilist diktatuuri vähemuse arvel. Praegu iga põhiseadus võimaldab võtta vähemusest algelisemadki kodanikuõigused. Proletariaadi diktatuur ei tähenda siis mitte vähemuse valitsust enamuse arvel, mis Adleri järgi oleks aristokraatne või terroristlik riigikord, vaid proletariaat poliitilise demokraatia abil enamusena teostab diktatuuri, võõrandades produktioonivahendid suurkäitistes ja tarbekorral kitsendades ka kodanluse poliitilist teotsemisvabadust. Vahe kodanluse ja proletaarse diktatuuri vahel seisab nende sihis. Kodanlus poliitilise demokraatia abil hoiab olemasoleva tulundusliku diktatuuri alal, kuna proletariaat selle kaotab ja poliitilise demokraatia muudab täielikuks demokraatiaks, kõrvaldades klassid, mis on iga diktatuuri tõukejõuks. Muide Adleri pole väga täppis mainitud raamatus mõistete eristamises. Tegelikult poliitikas võib tulla seiku, kus parlamendiammus ei vasta tõelikule rahvastiku enamuse üle või vähemusest on võetud, olgugi seaduspäraselt, igasugu õigused. Viimasel juhtudel otsustajana ei tule sageli poliitilise demokraatia abinõu hääletussedel üldse arvesse. Missugust teed töölikond kusagil maal peab

käima, ripub suuresti konkreetsetest olukordadest.

Adleri lühike raamat mitte ainult lugemiseks, vaid mõistmiseks, mõtlemiseks ja rakendamiseks tegelikkusse!
P. V.

J. Jans: Demokraatia ja diktatuur I. Tööliste Kirjastuse Ühisuse väljaanne 1934.

Äsja Jansi sulest ilmunud väike populaar-teaduslikku laadi artiklitega raamatuke püüab valgustada põhimõtteliselt demokraatia ja diktatuuri küsimusi sotsialistlikust seisukohast. Vähemteadlikul lugejal tuleb aga käesolevat teost lugeda erilise kriitikaga, kuna see arendatava revisjonismiga kuulub nende marksismi „parandavate“ teooriate ristisugutisse, mis juba küllaldaselt määral olnud klassivõitluse tumestajaks. Juba algpäästükist „Marksistlik loogika“ tunneme tuttavat Bernsteini, j. mõni lehekülge edasi Jans tutvustabki end avalikult revisjonistina („Aeg on annud Bernsteiniile õiguse“). Meie ruum ei luba kuigi pikalt kaalumise alla võtta Jansi sofistikat, kuid tähistatagu mõninga märkmega seda ideoloogilist suunda, millest väljub Jans oma teoses. Autor esitab pikemalt Hegeli dialektika kokkuvõtte, ja järeldab siis, et peame jätkama täielikult kõrval *dialektika*. Miks aga Jans vaevaks ei võtnud selgitada seda, mis tähendus sai dialektika marksistlikus käsituses, jääb arusaamatuks. Oleksime tahtnud kuulda Hegeli metafüüsilise dialektika kõrval ka midagi marksismi dialektikast. Ning kuigi Jans asub pragmaatilise positiivse vormi psühhoosi all, siiski peaks ta julgema oma bernsteinlikud seisukohad esitada oma vaateerinevustena marksismist, aga mitte Hegeli metafüüsikat külge pookida marksismile.

Evitagu sarnasel korral ka otsekohesust olla täiel määral kodanluse filosoofia (siinkohal: Dühringi vulgaarne utopism, neokantism) platvormil, ega ärgu tuldagu neile loogikast lonkavaile õpetusile otsima ikka ja ikka jälle kaitset „vananend“ ja „ekslükult“ Marx'ilt! Kuid teame, üks see ole ju ikka kartus ühe sõna ees — „proletaarne revolutsioon“, mille ees kodanlus, kui ka selle võimu

aparatuuri mugeand reformistid värisevad, mis neid sunnib hülgama ka Marx'i dialektilist materialismi. Väga iseloomulik on ka Jansi väide, et ekslik olevat arvamine, nagu tööstusproletariaat peaks saama tuleviku vabaduse vaimu kandjaks; kas seks saavad pangadirektorid, võrts-poodnikud, või praeguse süsteemi villase ideoloogiaga intelligents, — seda ta ka ei ütle. Üldse on kogu raamat niivõrd vastuoluline, täis marksistlikus teoorias ebakompetentsust paljastavaid eksimusi ja väljenduste ebatäpsust, mille arutamine viiks liialt pikale. Kas või vaadeldagu seda, kuidas autor murrab pääd selle üle, et Nõukogude Liidus sotsialistlik päälisehitus (nõuk. võim) olevat enne, kuna siis alles on asutud majandusliku aluse ehitamist industrialiseerimise ja kolhoseerimise teel, ning see olevat vastuolus marksismiga. Nii siis Jansi arvates praegune Nõukogude võim on juba *sotsialistlik* päälisehitus! Oleks aga Jans kordki silmand Marx'i „Gotha programmi arvustust“, siis muidugi ei kipuks ta avalikkuse ette hiilgama oma „marksistliku loogikaga.“

Autor on vaevaks võtnud ka tõlkida „Der Kampf“ 1933. a. veebruarikuu numbris ilmud Kautzky artikli demokraatia ja diktatuuri üle. See on artikkel, mis teeb südamevalu isegi Jansile, kuna ta püüab eessõnas selle tõlkimist kuidagi vabandada. Asjatu oleks selle kohta sõna võtta pikemalt; märgitagu vaid, et Jans ei raatsind jätta seda tõlkimata, jättes aga kõrvale sellele interventsiooni provotseeriva artiklile Fr. Adleri poolt antud vastuse. Seetõttu toodagu Adleri kirjast vaid koht, kus ta annab oma, *ühtlasi ka Sotsialistliku Töölisinternatsionaali seisukoha* järgmiselt: „Sotsialistliku Töölis-Internatsionaali rõhuv enamus seisab vaatepunktil, et nimelt kõigi antud

olukordade juures ning kiuste on Nõuk. Liidu säilitamine ja soodustamine meie kohus“. Edasi pöördudes Kautzky poole ta ütleb: „Sina seevastu lähed isegi külma erapooletuse vaatekohast kaugele. Sa astud nüüd avalikult selle eest välja, et N. Liidu rahvamasside spontaanne vastuhakkamine peab leidma kõigi maade sotsialistide „täielisima sümpaatia“. Siin on punkt, kus meie teed erinevad.“
Ar. T.

Austria sotsiaaldemokraatia leht, mis vahelduvate nimedega ilmus Tšehhoslovakkias ja mida salaja levitati Austrias, kirjutas jaanuaris järgmist:

„Ärgem petkem end: *vanad võitluserelvad* tihti on kistud meie käest, tihti need on muutund kõlbmatuiks. Kui kõik läheb edasi nagu seni, kui vastuolud vaenlase leeri seespool ei too ruttu pööret ja vastupidist liikumist, siis meil ei jää üle muud kui *otsustav lahing elu ja surma päüle.*

Kuid mis tähendab otsustav lahing? See on enne kõike: *üldstreik.* Kuid üldstreik viib *paratamatult* võitluse vägivaldsele lahendusele, selle lahendusele *relvade jõuga...*

Võitlus, mis alatakse ülevalt, oleks putš. See ei või olla eduks. Kogu rahva kuhjund viha tagasihoidmatu plahvatus on *revolutsioon.* Revolutsiooni ei või teha soovi järgi; need *toimuvad,* kui saabub aeg nende jaoks. *Võita ei või putš, vaid revolutsioon. 8. 1. 34.*

Kodusõja hässitajad kuulaku meie kõige tõsisemat hojatus: *kodusõda ehvardab!*

Ja kui see kohutav asi siiski toimub, mida raske on kujutleda, teadku kõik, kes peavad teadma: *Austria töölised võitlevad nii, et nad tulevad võitjatena sellest välja. 19. 1. 34.*

SOTSIALISTLIK VÕITLUS, sotsialistliku teooria ja praktika ajakiri. Toimetus: Nigol Andresen, Ilmar Rebane, Erik Tuiman. Vastutav toimetaja Oskar Pärn. Väljaandja Kirjastusühing „Sõprus“. Ilmub Tallinnas 6 korda aastas. Tellimishind aastas 1 kroon 50 senti, poolaastas 80 senti.

Toimetus ja talitus: Tallinn, V. Pärnu 31. — Postkast 115.

Kirjast. o.-ü. „Täht“ trükikoda, V. Pärnu mnt. 31. 1934.